

Visitatio Bibliothecae Ecclesiae Parochialis Komaiensis

Libri Historici

Plinij Historia mundi¹. Platonis omnia opera². Historia Indiae Orientalis³. Historia Bohemica⁴. Alberti Grantii de rebus Germanicis⁵. Georgii Fabricij Stirpis Saxonicae⁶. Caroli Sigini [!] Historia⁷. Gwilhelmi Stucke Antiquitatum⁸.

- ¹ Gajus Plinijus Vyresnysis (23–79) parašė ne vieną veikalą, garsiausias iš jų – daugiatomė *Gamtos istorija (Historia naturalis)*, laikoma viena ankstyviausių enciklopedijų. 37 atskirose jos knygoje aprašomi skirtingi dalykai: matematika, geografija, botanika, farmacija ir kt. XVI–XVII a. šios knygos sulaukė ne vieno leidimo, buvo publikuojamos kartu arba sutrauktas jų turinys.
- ² Vienas seniausių leidinių, kuriame surinkti Platono (423–347 m. pr. Kr.) veikalai: Plato, *Omnia Platonis opera*, Venetiis: Aldus et Andrea Torresani, 1513. Vėliau panašių leidimų buvo ne vienas.
- ³ Greičiausiai minimas vokiečio istoriko ir leidėjo Gotthardo Arhuso (1568–1628) veikalas, kuris pirmą kartą publikuotas XVII a. pradžioje: Gotardus Arthus, *Historia Indiae Orientalis, Coloniae Agrippinae: Sumptibus Wilhelmi Lutzenkirch*, 1608.
- ⁴ Tikriausiai čia minimas Enėjo Silvijaus Pikolominio (Enea Silvio Piccolomini, 1405–1464, vėliau popiežius Pijus II (1458–1464) veikalas. Jis domėjosi visos Europos istorija, rašė ir apie Lietuvą, bet daugiausia dėmesio skyrė Vokietijos istorijai. *Historia Bohemica* – šio domėjimosi rezultatas, o surinkta medžiaga šiuo pavadinimu pradėta publikuoti dar XV a. pabaigoje (*Enee Sylvii Historia Bohemica*, Romae: impr. Iohanne Nicolii Hanheymer de Oppenheim, 1475). Vėlesnis leidimas, panašu, buvo ir šioje bibliotekoje.
- ⁵ Vokiečių istoriko Alberto Krantzo (1450–1517) visi darbai publikuoti jau po jo mirties, tačiau iš karto sulaukė pripažinimo. Jis rašė apie Danijos, Švedijos, Norvegijos, Saksonijos, Karolio Didžiojo, vandalų istoriją, o bibliotekoje minimas veikalas – tikriausiai jo darbų kompiliacija apie Vokietijos istoriją: Albertus Krantzus, *Rerum Germanicarum Historici clarissimi, ecclesiastica historia, sive Metropolis*, Francofurti: ad Moenum Wechel, 1575.
- ⁶ Georgas Fabricius (1516–1571) buvo vokiečių istorikas ir poetas. Jau po jo mirties buvo išleistas veikalas apie Saksonijos kilmingųjų gimines ir jų ištakas. Pirmasis leidimas pasirodė XVI a. pabaigoje: Georgius Fabricius, *Originum illustrissimae stirpis saxonicae libri septem*, Jenae: typis Tobiae Steinmanni, 1597.
- ⁷ Italų humanisto, filosofo ir istoriko Carlo Sigonio (1524–1584) veikalas. Autorius daug rašė apie senovės Graikijos ir senovės Romos istoriją, apie romėnų teisę, Italijos istoriją, žydų istoriją ir kt. temomis. Jo knyga buvo bibliotekoje, tačiau trūksta duomenų pasakyti kuri.
- ⁸ Johannas Wilhelmus Stuckis (1542–1607) buvo visų pirma vokiečių teologas ir filosofas, tačiau rašė ir istorinius tekstus. Bibliotekoje minima knyga greičiausiai: Joannes Guilielmus Stuckius, *Antiquitates Convivalium*, Tiguri: Chritophorus Froschauer, 1582. Arba kuris nors vėlesnis leidimas.

Historia Galorum⁹. Liber Germanicus monetae. Romanae antiquitates authore Rozino¹⁰. Batavia Illustrata¹¹. Nicolaus Leonicus de varia Historia¹². Bartholomaeus de genuinis rerum gestarum¹³. Historia de rebus Japonicis¹⁴. Hystoricon Canonis. Historia Belgica¹⁵. Historia Olai de gentibus septentrionalibus¹⁶.

⁹ Galų istorijai skirtų leidinių iki XVII a. vidurio buvo išleista nemažai. Nežinant autoriaus ar tikslesnio pavadinimo, konkretizuoti leidinį sudėtinga.

¹⁰ Knygos autorius buvo vokiečių istorikas, teologas, filologas Johannes Rozfeldas (1551–1626), lotyniškai pasirašinęs kaip Johannes Rosinus, kuris dar XVI a. pab. išleido knygą apie Romos imperijos istoriją: Johannes Rosinus, *Romanarum antiquitatum libri decem*, Basilea: ex officina haeredum Petri Perna, 1583. Vėliau knyga ne kartą perleista.

¹¹ Labiausiai tikėtina, kad tai buvo olandų istoriko Pieterio Schrijverio (1576–1660) lotynų kalba Leidene išleista knyga: Petrus Scriverius, *Batavia illustrata, seu de Batavorum insula, Hollandia, Zelandia, Frisia, territorio Trajectensi et Gebria*, Lugduni: apud Ludovicum Elzevirium, 1609. Joje autorius pasakojo apie olandų žemių istoriją.

¹² Nicholas Leonicus Thomaeus (1456–1531) buvo kilęs iš Venecijos, vėliau kaip profesorius dėstė filosofiją Paduvos universitete. Jis parašė ir išleido ne vieną knygą apie graikų filosofiją, ypač domėjosi Aristotelium. Šioje bibliotekoje, matyt, buvo jau po jo mirties išleistas jo darbų rinkinys: Nicolaus Leonicus Thomaeus, *De varia historia libri tres*, Lugduni: apud Gryphium, 1532.

¹³ Baltramiejus Anglas (m. 1272) buvo pranciškonas, Paryžiaus universiteto teologijos profesorius, domėjosi istorija ir parengė platų enciklopedinio pobūdžio darbą *Apie daiktų savybes (De proprietatibus rerum)*, kuriame aptarinėjo teologijos, filosofijos, medicinos, botanikos, geografijos ir kt. klausimus. Beje, paminėjo savo tekstuose ir baltus, o jo įvardijamos žemės *Lectovia* siejamos su Lietuvos vardu. Bibliotekoje buvo kažkuris vienas iš Baltramiejaus Anglo darbų leidimų, galbūt šis: Bartholomaeus Anglicus, *De genuinis rerum coelestium, terrestrium et inferarum proprietatibus libri XVIII [...]: cui accessit liber XIX. de variarum rerum accidentibus*, Francofurti: apud Wolfgangum Richertum, 1640.

¹⁴ Tikriausiai čia turima galvoje kuri nors portugalų jėzuito Manuelio da Costos (1541–1604) knyga apie jėzuitų misijas rytuose. Jėzuitų novicijus Giovanni Pietro Maffei (1533–1603) pasirūpino, kad jo darbas būtų išverstas ir išleistas lotyniškai, o pats papildė leidinį laiškų iš Japonijos rinkiniu (Emanuel Acosta, *Historia rerum a Societate Jesu in Oriente gestarum ad annum usque [...] 1568, recognita et latinitate donata [a Joanne Petro Maffeo]. Accessere de Japonicis rebus epistolarum libri IIII, item recogniti et in Latinum ex Hispanico sermone conversi. Et recentium de rebus Indicis epistolarum liber, usque ad annum 1570*, Parisiis: apud Michaellem Sonnum, 1572). Tikėtina, kad kažkuris šios knygos leidimas buvo ir šioje bibliotekoje.

¹⁵ Belgijos istorija iki XVII a. vidurio buvo aprašyta ne vieno autoriaus. Bibliotekoje galėjo būti, pavyzdžiui, šis veikalas: *Historia Belgica: hoc est, Rerum memorabilium, quae in Belgio, iam inde a pace illa cameracensi inter Carolum V Imperat. et Franciscum eius nominis I Regem Francie, ter pientiss. memoriae inita, passim aliquando euenerint, brevis designatio: cui intertexta sunt [...] deducta ab 1529. usque in 83. annum praesentem*, Francofurti: apud Sigismundum Feyerabenum, 1583.

¹⁶ Knygos autorius buvo švedų istorikas ir katalikų vyskupas Olausas Magnusas (Mansson, 1490–1557), kuris domėjosi šiaurės Europos tautomis ir XVI a. viduryje išleido pagrindinį savo veikalą *Šiaurės tautų istorija* (Olaus Magnus, *Historia de Gentibus Septentrionalibus*, Romae: Joannes Maria de Viottis, 1555). Bibliotekoje, sprendžiant iš nurodyto

Eisdem de gestis septentrionalibus¹⁷. Ephermionis Lusitani Satericon [!]¹⁸. Descriptio publicae Gratulationis Spectaculorum et ludorum¹⁹. [418r] Gallicus liber variorum instrumentorum²⁰. Scaliger de subtilitate rerum²¹. Historia Rerum Polonicarum ad Sigismundum 3²². Universalis Historia Rerum Polonicarum²³.

pavadinimo, buvo kiek vėlesnis leidimas, pavyzdžiui: *Historia Olai Magni [...] de Gentium Septentrionalium variis conditionibus*, Basileae: ex officina Henricpetrina, 1567. Knygoje, beje, aprašyti ir lietuvių papročiai bei tradicijos.

¹⁷ Dar viena Olauso Magnuso knyga, galbūt vėlesnis minėtos knygos leidimas.

¹⁸ Gana spalvingos asmenybės, prieštarai vertinamo škotų poeto Johno Barclay'aus (1582–1621) satyrinis veikalas, kurio tikslas buvo polemika su jėzuitais, išleistas dviem knygomis 1604 ir 1605 m. Bibliotekoje galėjo būti kuris nors vėlesnis jo leidimas, pavyzdžiui: *Euphormionis Lusitani, sive Ioannis Barclaii Satyricon, quadripartitum*, Leydae: ex officina J. Marci, 1623. Tiesa, pavadinimas vizitacijos metu užrašytas netiksliai.

¹⁹ Austrijos erchercogo Ernesto (1553–1595) atvykimui pagerbti skirta kalba: Johannes Bochius, *Descriptio Publicae Gratulationis Spectaculorum et Ludorum, in Adventu Sereniss. Principis Ernesti Archiducis Austriae [...] Accessit denique Oratio funebris, in Archiducis Ernesti obitum*, Anverpiae: ex officina Plantiniana, 1595. Jis nuo 1594 m. buvo Ispanijos Nyderlandų gubernatoriumi ir 1595 m. inicijavo taikos derybas su Prancūzija, bet 1595 m. vasario 12 d. netikėtai mirė Briuselyje. Knyga išleista jau po jo mirties, tad publikuota kalba buvo ir panegirinė, ir laidotuvių. Leidinys iliustruotas. Briuselyje gimęs olandų poetas Joannes Bochius (Boghe, 1555–1609) jaunystėje gyveno ir studijavo Romoje, ten buvo kardinolo Jurgio Radvilos dvariškis, vėliau lankėsi Maskvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir LDK.

²⁰ Iš aprašymo akivaizdu, kad tai buvo prancūziška knyga apie įvairius instrumentus. Tačiau trūksta konkretumo, apie kokius instrumentus užsimenama. Tai galėjo būti prancūzų karo inžinieriaus Josepho Boillot (1546–1605) ne kartą perleista knyga apie karo ginklus (pvz., Joseph Boillot, *Artifices de feu, et divers instruments de guerre = Das ist künstlich Feuerwerck und Kriegs-Instrumenta, allerhandt veste Orth zu defendirn und expugnirn*, Strassburg: durch Antonium Bertram, 1603). Tačiau galėjo būti ir kokia kita knyga.

²¹ Italų poeto ir humanisto Juliaus Caesario Scaligerio (1484–1558), rašiusio apie Antikos filosofiją, poeziją, lotynų kalbą, knyga. Prieš pat mirtį jis paskelbė knygą natūrfilosofine tema (Iulius Caesar Scaliger, *Exotericarum exercitationum liber quintus decimus, De Subtilitate, ad Hieronymum Cardanum*, Lutetiae: ex officina Michaelis Vascosani, 1557), kuri buvo atsakas kitam italų humanistui Girolamui Cardanui, 1550 m. paskelbusiam tuo metu didelio atgarsio sulaukusią knygą apie daiktų ypatybes (*De Subtilitate rerum*). Scaligerio pažiūros vėliau sulaukė nemažo susidomėjimo, knyga ne kartą buvo perleista.

²² Vokiečių kilmės istorikas Salomonas Neugebaueris (1574–1615), gyvenęs Prūsijoje, domėjosi ir rašė apie Maskvos Didžiosios Kunigaikštystės bei Lenkijos ir Lietuvos istoriją. 1611 m. jis išleido Lenkijos ir Lietuvos istoriją iki Kazimiero Jogailaičio valdymo pradžios (1444), o šioje bibliotekoje buvusioje knygoje aprašė Lenkijos ir Lietuvos istoriją iki Zigmanto Vazos valdymo pradžios (Salomon Neugebauerus, *Historia rerum Polonicarum, concinnata et ad Sigismundum tertium, Poloniae Sueciaeque regem usque deducta, libris decem*, Hanoviae: sumptibus Danielis et Davidis Aubriorum, nec non Clementis Schleichii, 1618).

²³ Tai galėjo būti minėto autoriaus ankstesnė knyga (Neugebauerus Salomon, *Historiae rerum Polonicarum libri quinque*, Francofurti: typis Wecheliani, 1611) arba kokio kito istoriko

Historia gestorum Vladislai 4ti²⁴. Parva Chronica Regum Poloniae²⁵. Opera Cornelii Tacitii [!]²⁶. Scandeburgus in 8vo²⁷. Epithomae Tursellini²⁸. Status Regni Poloniae et MDL²⁹. Historia Rerum Skoticarum³⁰. Historia antiqua³¹.

veikalas (pvz., Alexander Guagninus, *Rerum Polonicarum Tomi tres Quorum Primus Omnium Poloniae Regum, A Lecho Primo Gentis Duce, Ad Stephanum Bathorem, etiamnum Regem*, Francofurti: excudebat Joann. Wechelus, 1584).

- ²⁴ Tikriausiai čia minimas vokiečių istoriko Eberhardo Wassenbergo (1610–1667) veikalas apie Vladislavo Vazos valdymo Abiejų Tautų Respublikoje istoriją. Pagal įrašą vizitacijos tekste galima numanyti, kad tai buvo ne pirmasis 1641 m. leidimas (Everhardus Wassenbergius, *Gestorum Gloriosissimi ac Invictissimi Vladislai IV Poloniae et Sveciae Regis, [partes duae]*, Gedanis: typis Hunefeldianis, 1641), tačiau antrasis papildytas to paties veikalo leidimas, publikuotas po poros metų (Everhardus Wassenbergius, *Gestorum Vladislai IV Pol[oniae] et Svec[iae] Regis, [partes duae]*, Gedani: typis Hunefeldianis, 1643).
- ²⁵ Vienas iš XVI a. parengtų Lenkijos istorijos veikalų. Galbūt XVI a. pradžios istoriko Motiejaus Miechovitos (1457–1523) parengta Lenkijos istorijos knyga, pirmą kartą publikuota dar 1519 m. Tikėtina, kad bibliotekoje buvo kažkuris vėlesnis knygos leidimas (pvz., Matthias de Miechow, *Chronica Polonorum, a prima propagatione et ortu Polonorum usque ad annum Christi 1504*, Basileae: [s. n.], 1582).
- ²⁶ Vienas iš itin gausių Romos imperijos Publijaus Kornelijaus Tacito (56–117) veikalų leidimų. Parašė ne vieną istorinį veikalą ir neapsiribojo vien imperijos istorija. Jis vienas pirmųjų paminėjo aisčių gentis, kurios dažniausiai tapatinamos su baltais. Įvairūs jo veikalai publikuoti nuo XV a. (pvz., *C. Cornelii Taciti opera ex editione Francisci Puteolani*, [Mediolani]: [Antonius Zarotus], ca. 1487). Ne kartą Tacito darbai versti ir į lietuvių kalbą, pvz., Publijus Kornelijus Tacitas, *Rinktiniai raštai*, iš lotynų k. vertė Dalia Dilytė, Janina Mažiulienė, Vilnius: Vaga, 1972.
- ²⁷ Knyga apie albanų karalių ir nacionalinį herojų Skanderbegą (1405–1468). Pirmasis jo gyvenimą 1508 m. aprašė albanų istorikas Marinas Barletis (apie 1450–1512): Marinus Barlezius, *Historia de vita et gestis Scanderbegi Epirotarum principis*, Romae: per Bernardino Vitalio, 1508. Vėliau apie jį rašė ir kiti autoriai.
- ²⁸ Italų humanistas ir istorikas jėzuitas Orazio Torsellinas (1545–1599) rašė apie krikščionybės istoriją, lotynų kalbą ir jos gramatiką. Bibliotekoje tikriausiai buvo jo knyga, kurioje glaustai aprašyta pasaulio istorija: Horatius Tursellinus e Societate Iesu, *Epitome historiarum libri X*, Romae: sumptibus Ioannis Baptistae Brugiotti, 1625.
- ²⁹ Panašu, kad bibliotekoje buvo XVII a. pirmos pusės garsios olandų Elzevirų leidyklos Leidene publikuotas leidinys, kuriame surinkti įvairių autorių (Marcino Kromerio, Alessandro Guagninio, Giovanni Botero ir kt.) tekstai apie Abiejų Tautų Respublikos istoriją ir teisę: *Respublica, siue Status Regni Poloniae, Lituaniae, Prussiae, Livoniae, etc.* Lugduni Batavorum: ex officina Elzeviriana, 1627.
- ³⁰ Žinomas škotų istorikas George'as Buchananas (1506–1582) Škotijos istoriją publikavo prieš pat savo mirtį (Georgius Buchananus, *Rerum scoticarum historia*, Edimburgi: apud Alexandrum Arbutnetum, 1582), tačiau vėliau jo veikalas labai išpopuliarėjo ir sulaukė dar ne vieno leidimo.
- ³¹ Apie senovės istoriją rašė tiek atskiri autoriai, tiek buvo sudaromi leidiniai, panaudojant skirtingų istorikų tekstus (pvz., *Antiqua historia ex viginti septem authoribus contexta: totidem solennes temporum epochas continentes*, Lugduni, 1590), todėl tiksliau įvardyti bibliotekoje buvusį leidinį sudėtinga.

Chronika Karionis³². Comentarius de natura et proprietate³³. Vita Scaligeri³⁴. De piscibus Marinis Quilhelmi Medici³⁵. Cromeri historia de regno Poloniae³⁶.

³² Philippas Melanchthonas (1497–1560) visų pirma žinomas kaip krikščionybės reformatorius, teologas, Martino Lutherio sekėjas. Jis domėjosi istorija ir išvertė bei publikavo savo bendražygio Johanno Cariono (1499–1537) parengtą veikalą apie pasaulio istoriją, vadinamąją *Kariono kroniką* (Johannes Cario, Philippus Melanthon, *Chronicon Carionis Latine expositum et auctum multis et veteribus et recentibus historiis in narrationibus rerum Graecarum, Germanicarum et ecclesiasticarum*, Witebergae: ex officina haeredum Georgii Rhau, 1559). Knyga sulaukė didelio populiarumo, o 1584 m. perleistas leidinys yra ir Vilniaus universiteto bibliotekoje: https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/kolekcijos%3AVUBo1_000307280#00001 (žiūrėta 2021 10 28).

³³ Tikriausiai čia turimas galvoje Freiburgo universiteto filosofijos profesoriaus, astrologo Johanneso Zinckės (1506–1545) veikalas (Ioannes Zinckius, *De Crisibus Commentarius. In quo de Natura, Proprietate, Differentiis, Speciebus, Utilitate atque necessitate Criseon, et dierum Criticorum; eorumque artificioso iudicio, calculo, atque prognostico, ex motu Lunae coelique Aspectibus cognoscendo, agitur. Nunc primum in lucem prolatus. Auctore Joanne Zinckio Medico et Philosopho, atque apud Friburgum Brisgoiae Professore olim celeberrimo*, Francofurti: impensis haeredum Nicolai Bassaei, 1609).

³⁴ Scaligeriai buvo sena italų giminė, valdžiusi Veroną XIII a. antroje pusėje ir XIV a. Tikėtina, kad bibliotekoje buvo prancūzų kalvinisto Josepho Justo Scaligerio (1540–1609) XVI a. pabaigoje paskelbtas veikalas apie savo tėvą jau minėtą italų humanistą Julijų Caesarį Scaligerį (1484–1558) ir visą Scaligerių giminę (Ioseph Scaliger, *Epistola de vetustate et splendore gentis Scaligerae, et Iul. Caes. Scaligeri vita. Iul. Caes. Scaligeri Oratio in luctu filioli Audecti. Item testimonia de gente Scaligera et Iul. Caes. Scaligero*, Lugduni Batavorum: ex officina Plantiniana, 1594; buvo ir vėlesnių leidimų). Taip pat tai galėjo būti Elzevirų spaustuviėje prabangiai išleista laidotuvių kalba mirus tam pačiam Josephui Justui Scaligeriui, kurioje buvo pristatoma jo biografija ir išaukštinama visa Scaligerių giminė (Daniel Heinsius, *In obitum v. illustr. Josephi Scaligeri Iul. Caes. a Burden F. eruditorum principis orationes duae. Accedunt epicedia ejusdem et aliorum: effigies item ac monumentum Scaligeri, et principum Veronensium aeri incisa*, Lugduni Batavorum: ex officina Plantiniana Raphelengiis, 1609). Knyga, regis, buvo dar ir 1739 m., kuomet įvardyta: „Liber latinus in 4to Justus Joseph.“

³⁵ Guillaumas Rondelet (1507–1566) buvo prancūzų medicinos profesorius, bet taip pat domėjosi gamta, botanika, ichtiologija. Buvo Medičių giminės gydytojas. Parengė ir išleido knygą apie žuvis (Gulielmus Rondeletius, *Libri de piscibus marinis: in quibus verae piscium effigies expressae sunt: quae in tota piscium historia continentur, indicat elenchus pagina nona et decima*, Lugduni: apud Matthiam Bonhomme, 1554–1555), kuri jam atnešė didžiausią šlovę. Knygoje autorius aprašė 244 Viduržemio jūros žuvų rūšis ir pateikė jų piešinius. Šis ar vėlesnis šio veikalo leidimas buvo ir bibliotekoje.

³⁶ Marcinas Kromeris (1512–1589) buvo dvasininkas, humanistas, istorikas, labiausiai išgarsėjęs XVI a. viduryje publikuotu veikalu apie Lenkijos istoriją (Martinus Cromerus, *De Origine et Rebus Gestis Polonorum Libri XXX*, Basileae: per Ioannem Oporinum, 1555). Knyga buvo labai populiari, ne kartą perleista, o 1611 m. išleista ir lenkų kalba. 1739 m. minima esanti ir dar viena Kromerio knyga („Liber secundus Martini Cromer in folio“).

Christiana expeditio apud Sinnas³⁷. Antverpia Scribani Caroli³⁸.

Libri Sacri

Biblia in folio. Bibliorum primus tomus et secundus authore Vatullo. Biblia Gallica³⁹. Bibliorum concordantiae in folio⁴⁰. Psalmi David cum exigua interpretatione⁴¹. Commentarius in novum testamentum Lebiei [?] Soc. Jesu⁴². Novum testamentum Graece et Latine. Epistolae Apostolicae. Novum testamentum cum interpretatione.

Doctores Sacri

D. Ambrosii opera 3-ia in folio. D. Chrysostomi tomi 5que⁴³. Catalogus gloriae

³⁷ Knygoje, kurią parengė prancūzas jėzuitas misionierius Nicolas Trigault (1577–1628), aprašomos jėzuitų misijos Kinijoje. Ji parašyta remiantis sava patirtimi ir naudojantis 27 metus misijose Kinijoje praleidusio italo jėzuito Matteo Riccio (1552–1610) paliktais užrašais. Bibliotekoje galėjo būti pirmasis knygos leidimas (Nicolaus Trigautius, *De Christiana expeditione apud Sinas suscepta ab Societate Jesu. Ex P. Matthaei Riccii eiusdem Societatis commentariis Libri V*, Augustae Vindelicorum: apud Christophorum Mangium, 1615) arba kuris nors vėlesnis.

³⁸ Italų kilmės jėzuitas Charles Scribanis (1561–1629) didelę dalį gyvenimo praleido Belgijoje, ten buvo vienuolynų rektorius ir kurį laiką provincijolas. Būtent Antverpene jis išleido (1602–1629) ne vieną knygą krikščionybės filosofijos, tikėjimo, politikos ir krikščionybės suderinimo bei kitais klausimais. Tačiau iš užuominos vizitacijos tekste būtų galima spėti, kad bibliotekoje buvo dvasininko parengta ir publikuota knyga apie Antverpeno istoriją (Carolus Scribanus, *Origenes Antverpiensium*, Antverpiae: apud Ioannem Moretum, 1610).

³⁹ Minima Biblija prancūzų kalba. Tai galėjo būti XVII a. pradžioje leistas Šventasis Raštas (*Biblia gallica: La Bible qui est toute la sainte escriture du vieil et nouveau testament: autrement l'ancienne et la nouvelle alliance le tout reveu et confere sur les textes Hebreux et Grecs: avec un nouvel indice par lieux communs*, Rochelle: Heitman, 1616) arba kokia kita knyga.

⁴⁰ Šventojo Rašto konkordancijos pradėtos sudarinėti dar XIII a., ir XVII a. viduryje tokių leidinių buvo publikuota tikrai nemažai. Deja, apraše per mažai užuominų, kad būtų nustatytas leidinys.

⁴¹ Dovydo psalmės buvo ne kartą išleistos ir komentuotos. Vienas tokių leidinių, galėjusių būti bibliotekoje: *Psalmi monarchi y proroka Dawida przekładania X. Macieja Rybińskiego*, Torun: Augustyn Ferber, 1618. Juolab kad 1739 m. nurodyta irgi esanti Dovydo psalmių lenkų kalba knyga.

⁴² Vizitacijos tekste leidinys įvardytas nelabai aiškiai. XVII a. pirmoje pusėje populiariausias buvo belgo jėzuito Jacques Tirino išleistas Senojo ir Naujojo Testamento komentaras: *R. P. Iacobi Tirini Antuerpiani e Societate Iesu Commentarius in Vetus et Novum Testamentum tomis tribus comprehensus*, Antverpiae: apud Martinum Nutium, 1632. Galbūt būtent jis ir buvo bibliotekoje.

⁴³ Bažnyčios daktarų Milano vyskupo šv. Ambraziejaus (340–397) ir Konstantinopolio arkivyskupo šv. Jono Auksaburnio (350–407) darbai pradėti publikuoti nuo XV a. antros pusės, todėl sunku tiksliau pasakyti, kurie leidiniai buvo bibliotekoje. Akivaizdu, kad tai buvo itin

mundi Casanii⁴⁴. Hymnodia Sanctorum⁴⁵. Chrysostomi opus de orando Deo⁴⁶. Sacrae oeconomiae [!] institutiones⁴⁷. P. Gruzewski ultima hominis mutatio⁴⁸. Thomae de Campis de imitatione Christi⁴⁹. De bona disciplina sermones Valeriani Comonis⁵⁰. Index dictionum hebraicarum et latinarum. Commentarius in Haeegeum⁵¹.

didelės apimties leidiniai – vienas tritomis, o kitas net penkiatomis. Beje, 1739 m. knygų rinkinyje tebebuvo šv. Ambraziejaus tritomis veikalas, tačiau šv. Jono Auksaburnio knygos nebeminimos.

- ⁴⁴ Prancūzas teisininkas Barthélemys de Chasseneuzas (1480–1541) XVI a. pirmoje pusėje išleido kelias knygas, tarp kurių ir šią apie pasaulio tvarką (Bartholomeus a Chasseneus, *Catalogus gloriae mundi*, Lugdunum: de Harsy, 1529). Labai didelės apimties (apie tūkstančio puslapių) ir gausiai medžio raižiniais puoštoje knygoje pasakojama apie vertybes, tačiau svarbiausia – apie pasaulio sudalinimą, pareigas ir hierarchiją, todėl knyga buvo naudinga ir kaip tam tikras protokolo vadovėlis. Knyga ne kartą buvo perleista. 1612 m. leidimas saugomas Vilniaus Universitete (https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/en/islandora/object/kolekcijos%3AVUBo1_000333886#00001) (žiūrėta 2021 10 28).
- ⁴⁵ Nors gana šykščiai apibūdinta knyga, bet galbūt tai ispanų humanisto ir teologo Gregorio de Valencia (1550–1603) knyga apie himnus: Gregorius de Valentia, *Hymnodia sanctorum patrum: quae a s. Rom. ecclesia per annum decantari solet, commentariis uberrimis explicata*, Venetiis: Combi, 1646.
- ⁴⁶ Vienas iš šv. Jonui Auksaburniui priskiriamų dieviškos liturgijos veikalų, sulaukęs ne vieno leidimo (pvz., Joan. Chrysostomi de Orando Deo libri duo, Erasmo Roterodamo interprete, multis mendis emendatiores per Jacobum Tusanum, Parisiis: apud M. Juvenem, 1551).
- ⁴⁷ Galbūt tai buvo ispanų teologo, augustinų vienuolio Lorenzo de Villavicencio (1518–1583) veikalas (*De oeconomia sacra circa pauperum curam a Christo instituta Apostolis tradita et universa Ecclesia*, Parisiis: apud M. Sonium, 1564).
- ⁴⁸ Tai neabejotinai teologo jėzuito ir Vilniaus universiteto rektoriaus Jono Gruževskio (1580–1646) knyga apie žmogaus paslaptinę vienybę su Dievu: Joannes Grużewski, *Ultima et maxima hominis mutatio, sive de mystica cum Deo unione, eaque admirabili, et de duplici dispositione ad eandem, tribus libris explicanda*, Vilnae: typis Academicis Socie. Iesu imprimibat Ioanes Kochan, 1641.
- ⁴⁹ Tomui Kempiečiui (1380–1471) priskiriamas veikalas *Apie Kristaus sekimą* buvo populiarus, platino krikščioniškos askezės mokymą, autorius laikomas vienu iš *Devotio moderna* judėjimo iniciatorių. Visgi trūksta duomenų, kokia konkreči žinomo teologo ir mistiko knyga buvo bibliotekoje.
- ⁵⁰ Tikriausiai čia turimas galvoje V a. gyvenusio ir pamokslais bei laiškais pagarsėjusio vyskupo šv. Valerijono (m. 460) tekstas, paskelbtas XVII a. pradžioje knygoje *S. Valeriani Cimeliensis Episcopi De bono disciplinae, sermo. S. Isidori Hispalensis Episcopi, De praelatis, fragmentum. Melior Hamenuelto Goldastus dedit cum collectaneis*, [Genevae]: excudebat Petrus de la Rouiere, 1601.
- ⁵¹ Pranašas Agėjas (VI a. pr. Kr.) priklauso 12-os mažųjų Senojo Testamento pranašų grupei. Paprastai jo knyga buvo komentuojama kartu su kitais pranašais, todėl nėra labai aišku, koks leidinys čia turimas galvoje.

Libri Apophthegmatum, Sententiarum et Symbolorum

Polianthea in tribus tomus in folio⁵². Manipulus sententiarum⁵³. Mendosae Soc. Jesu Viridarium eruditionis⁵⁴. Apophthegmata Erasmi Roterodami⁵⁵. Causini Soc. Jesu symbola⁵⁶. Ciceronis Sententiae⁵⁷. Pierii Hieroglyphica⁵⁸. Marci Zwerii Symbola⁵⁹.

- ⁵² Galbūt tai populiarus Domenico Natio Mirabellio (1470 – XVI a. I p.) veikalas, pirmą kartą publikuotas XVI a. pr. (*Polyanthea opus suauissimis floribus exornatum compositum per Dominicum Nanum Mirabellium: ciuem Albensem, etc.*, Savonae: per magistrum Franciscum de Silua, 1503), vėliau ne kartą perleistas. Tai abėcėlės principu sudarytas įvairių autorių ištraukų bei sentencijų rinkinys. Tokios humanistų kompiliacijos – vadinamieji florilegijai buvo populiarūs ir ne kartą leisti, taip pat ir panašiu pavadinimu. Apibūdinimas sąrašė neleidžia nustatyti, kuris konkretus veikalas buvo bibliotekoje. 1739 m. Kamojų bažnyčioje minimos dvi knygos tokiu pavadinimu.
- ⁵³ Pierre'as Lagnier (1543–1597) XVI a. antroje pusėje pagarsėjo visų pirma leidiniu, kuriame surinko ir paskelbė įvairias romėnų filosofo ir politiko Marko Tulijaus Cicerono (106 – 43 m. pr. Kr.) sentencijas. Taip pat XVII a. pradžioje buvo paskelbtas jo surinktas įvairių Antikos filosofų sentencijų rinkinys (Petrus Lagnerius, *Manipulus celebriorum sententiarum, apophthegmatum et similitudinum: ex operibus M. T. Cic. Demosthenis, aliorumque magis illustrium auctorum collectus*, Coloniae: excudebat Stephanus Hemmerden, 1609).
- ⁵⁴ Ispanų jėzuitas Antonio Escobar y Mendoza (1589–1669) XVII a. pirmoje pusėje pagarsėjo ne vienu veikalu teologinės moralės tema. Jo knyga *Erudicijos sodas* irgi buvo ne kartą publikuota, viena (pvz., Franciscus de Mendoza, *Viridarium sacrae et profanae eruditionis*, Lugduni: Jacques Cardon, 1632) buvo ir bibliotekoje. Knyga minima ir 1739 m. sąrašė: „Liber in 4to Viridarium Patris Francisci de Mendosa SJ.“
- ⁵⁵ Apophthegmos, t. y. trumpi, dažnai eiliuoti, sąmojingi posakiai ar pasakojimai, buvo renkami jau senovės Graikijoje, o Naujaisiais amžiais jie išpopuliarėjo po Erazmo Roterdamiečio (1466–1536) 1631 m. išleisto veikalas (Erasmus Desiderius, *Apophthegmatum, sive Scite dictorum libri sex, ex optimis quibusque utriusque linguae auctoribus Plutarcho praesertim excerptorum, cum breui commadaaque explicatione, quae tum lucem addit obscuris*, Basileae: in officina Frobeniana, 1531), kuris vėliau sulaukė dar ne vieno leidimo. Kažkuris iš jų buvo ir bibliotekoje.
- ⁵⁶ Pagarsėjęs iškalba prancūzų jėzuitas Nicolas Caussin (1583–1651), kurį laiką buvęs Prancūzijos karaliaus Liudviko XIII nuodėmklausiui, gana drąsiai dėstė savo teologinius įsitikinimus ir net oponentų buvo kaltinimas eretinių minčių skelbimu. XVII a. pirmoje pusėje jis paskelbė ne vieną veikalą, tačiau nėra aišku, kuris iš jų galėjo būti bibliotekoje.
- ⁵⁷ Nors tikslesnių duomenų trūksta, tačiau nemaža tikimybė, kad tai buvo jau minėto Pierre'o Lagnier paskelbto veikalas (Petrus Lagnerius, *M. T. Ciceronis elegans ac perutile compendium, in quattuor libros sectum: Quorum 1. Insignes ad idem thema sententias continet. 2. Apophthegmata. 3. Parabola, sive Similia. 4. Pias aliquot Sententias*, Parisiis: apud Franciscum Stephanum, 1543) vėlesnis leidimas. 1739 m. minima, kad tuo metu Kamojuose buvo ir Cicerono *Lelijus apie draugystę (De amicitia Laelii)*.
- ⁵⁸ Pierio Valerianas Bolzanis (1477–1558) buvo žinomas italų humanistas, besidomėjęs Egipto hieroglifais ir išleidęs apie tai platų, vėliau ne kartą perleistą veikalą (Valerianus Ioannes Pierius, *Hieroglyphicorum, ex sacris Aegyptiorum literis, libri octo*, Florentiae: [Lorenzo Torrentino], 1556). Vienas iš vėlesnių leidimų buvo ir bibliotekoje.
- ⁵⁹ Marcus Zuerius van Boxhornas (1612–1653) buvo olandų filologas, atkreipęs dėmesį į Europos tautų kalbų giminystę ir kūręs teoriją apie vieną bendrą pirmą pradę kalbą.

Historici spirituales

Historia Ecclesiastica variorum authorum⁶⁰. Philo Judaeus⁶¹. Joannes Tritmeus de scriptoribus Ecclesiasticis⁶². Calendarium Historicum⁶³. Historia inversi orbis a creatione mundi ad Anum 1601⁶⁴. Narratio de Ecclesia dissipata in Anglia⁶⁵. De primatu Petri in 8vo⁶⁶. Speculum Vitae B. Francisci⁶⁷.

Jis Leideno universitete buvo retorikos profesorius, rašė nemažai proginės literatūros, taip pat įvairiomis iškalbos temomis. Nelabai aišku, kokia konkrečiai knyga buvo bibliotekoje, nes apie simbolius olandas nerašė. Bet tai galėjo būti, pavyzdžiui, gausiai vario raizininiais iliustruota jo knyga apie politikos emblemas: Marcus Zverius Boxhornius, *Emblemata politica et orationes*, Amstelodami: ex officina Johannis Janssonii, 1635.

- ⁶⁰ Tai galėjo būti kelios įvairių autorių knygos apie Bažnyčios istoriją. Viena jų galėjo būti 1739 m. minimas (*Historiae Ecclesiasticae Eusebii Pamphili episcopi in folio*) vysk. Euzebijaus iš Cezarės, dar vadinamo Pamfilu (apie 265 – apie 340), veikalas, publikuotas jau nuo XV a. pabaigos.
- ⁶¹ Filonas Judėjas (arba Filonas Aleksandrietis) buvo graikų ir žydų filosofas bei teologas, gyvenęs mūsų eros sankirtoje (apie 10 m. pr. Kr. – apie 40 m.). Tiksliau pasakyti, kokia konkrečiai knyga buvo bibliotekoje, nėra galimybių.
- ⁶² Vokietis benediktinų vienuolis Johannes Trithemius (Johannes von Heidelberg, 1462–1516) pasižymėjo polinkiu į mokslą, daugiau nei du dešimtmečius buvo Sponheimo vienuolyno abatas, parengė ir publikavo keletą knygų. Viena jų, išleista dar XV a. pabaigoje, buvo apie Bažnyčios istorinius tekstus (Joannes Trithemius, *Liber de scriptoribus Ecclesiasticis*, Basileae: per Jo. Amerbach, 1494). Kažkuris vėlesnis šios knygos leidimas, matyt, buvo ir bibliotekoje.
- ⁶³ Spausdintų istorinių kalendorių leidybą Naujaisiais amžiais pradėjo vokietis teologas evangelikas Paulius Eberis (1511–1569), XVI a. viduryje publikavęs savo veikalą (*Calendarium Historicum, conscriptum à Paulo Ebero Kitthingensi*, Basileae: Oporinus, 1550), kuris vėliau buvo ne kartą perleistas. Visgi iki XVII a. vidurio istorinius kalendorius buvo parengę jau įvairūs autoriai, todėl sudėtinga pasakyti, kuri knyga buvo bibliotekoje.
- ⁶⁴ Panašu, kad po ne visai tiksliai apibūdinimu gali slėptis ši knyga: Petrus Opmeerus, *Opus chronographicum orbis universi a mundi exordio usque ad annum M.DC.XI: continens historiam, icones, et elogia, summorum pontificum, imperatorum, regum, ac virorum illustrium, in duos tomos diuisum*, Antverpiae: ex typographeio Hieronimi Verdussii, 1611. Pieteris van Opmeeris (1526–1594) buvo olandas istorikas, kuris parengė pirmąjį pasaulio istorijos veikalo tomą, tačiau nespėjo jo išleisti. Antrąjį baigė rengti ir kartu su pirmuoju publikavo belgų teologas ir Bažnyčios istorikas Lawrence'as Beyerlinckas (1578–1627).
- ⁶⁵ Bibliotekoje tikriausiai buvo flamandų istoriko, vertėjo ir rašytojo Jano Utenhovės (1516–1566) publikuota knyga apie Bažnyčios Anglijoje istoriją (Joannes Uttenhovius, *Simplex et fidelis narratio de instituta ac demum dissipata Belgarum, aliorumque peregrinorum in Anglia ecclesia: et potissimum de susceptis postea illius nomine itineribus, quaeque eis in illis evenerunt*, Basileae: ex officina Joannis Oporini, 1560).
- ⁶⁶ Apie popiežiaus viršenybę rašė ne vienas autorius, todėl sunku pasakyti, kokia buvo ši nedidelio formato knygelė (pvz., Franciscus Agricola, *Tractatus de primatu s. Petri Apostoli et successorum eius*, Coloniae: sumptibus H. Hobergen, 1599).
- ⁶⁷ Šv. Pranciškaus ir jo mokinių gyvenimai pirmą kartą aprašyti spausdintoje knygoje XVI a. pradžioje (*Speculum vitae Beati Francisci et sociorum eius*, Venetiae: per Simonem de Luere,

De Christiana expeditione apud Sinas Matthaei Ricui Soc. Jesu⁶⁸.

Libri Controversiarum

Consilium Baziliense in folio⁶⁹. De Praedestinatione libri tres⁷⁰. Liber de Atheismis et Phalerismis Evangelicorum⁷¹. Elucidarius Graeci [!] errorum⁷². Faus-tini disputatio de Servatore⁷³. Confessio Christiana de via Domini Actorum

1504), tačiau bibliotekoje tikriausiai buvo XVII a. pirmoje pusėje išleista pranciškonų vienuolio belgo Wilhelmo Spoelbercho (1569–1633) knyga: Guilielmus Spoelberch, *Speculum Vitae B. Francisci et sociorum eius in duas partes diuisum, in quo ad multorum aedificationem notabilia quaedam de ipso Sancto ac sociis iisdem describuntur quae in legendis praetermissa fuere*, Antverpiae: ex officina Gerardi Wolsschatii, 1620.

⁶⁸ Jau minėtas italas vienuolis jėzuitas Matteo Riccis išgarsėjo savo misionieriška kelione į Kiniją, buvo publikuojami jo laišakai, o po mirties išleista ir jo misijų istorija (Mattheus Riccius, *De Christiana Expeditione apud Sinas, ab Societate Iesu suscepta. ex P. Matthaei Riccii eiusdem Societatis Commentarijs Libri Quinque*, Augustae Vindelicorum: apud Christophorum Mangium, 1615). Akivaizdu, kad ši populiari knyga buvo ir bibliotekoje.

⁶⁹ Bazelio bažnytinis susirinkimas prasidėjo Bazelyje (1431), vėliau persikėlė į Ferarą, o baigėsi (1449) Florencijoje. Nelabai aišku, koks konkrečiai minimas leidinys buvo bibliotekoje, tačiau tai galėjo būti XVI a. pirmoje pusėje publikuoti tame susirinkime dalyvavusio Enėjo Silvijaus Pikolominio (vėliau popiežiaus Pijaus II 1458–1464) prisiminimai: Orthuinus Gratius, *Fasciculus rerum expetendarum ac fugiendarum: in quo primum continentur Consilium Basiliense non illud, quod in magno consiliorum volumine vulgo circumfertur, sed quod Aeneas Sylvius (qui postea Pius II est appellatus) et eidem concilio praesens interfuit, fideliter et eleganter conscripsit*, Coloniae: Peter Quentell, 1535.

⁷⁰ Galbūt bibliotekoje buvo vokiečių humanisto ir katalikų teologo Konrado Kocho (Wimpina, 1460–1531) tritomis veikalas apie predestinaciją: [Conradus Wimpina], *De predestinatione et prescientia divina, quid sentiedum? quidue ad vulgus predicandum? et concordantia predicantium, de his nonnunquam, diversa adversaque contionantium. Libri Tres*, [Frankfurt–Oder]: [Johannes Hanau], 1515. Beje, šis veikalas, kaip ir minima bibliotekos apraše, buvo atspausdintas būtent *in folio* formatu.

⁷¹ XVI a. pabaigoje išleista lenkų dvasininko ir diplomato Stanisława Reszkos (1544–1600) parengta knyga: Stanislaus Rescius, *De atheismis et phalarismis euangelicorum. Libri duo, quorum prior de fide, posterior tractat de operibus eorum*, Neapoli: apud Io. Iacobum Carlinum, 1596.

⁷² Bibliotekoje tikriausiai buvo Krokuvos akademijos profesoriaus ir karališkojo nuodėmklausio Jono (Sacrano) iš Osvencimo (1443–1527) knyga (Joannes Sacranus, *Elucidarius errorum ritus Ruthenici*, Cracoviae: Typis Joannis Haller, 1507). Ji buvo nukreipta prieš tuo metu keltas Vakarų ir Rytų Bažnyčių unijines idėjas. Įdomu tai, kad manoma, jog savo veikalą Jonas iš Osvencimo parašė ar bent apmatus parengė 1501 m. būdamas Lietuvoje.

⁷³ Italas teologas ir poetas Faustus Sozzinis (1539–1603), besizavintis antitrinitorių įsitikinimais, XVI a. 9-ame dešimtmetyje atvyko į Abiejų Tautų Respubliką ir liko čia iki gyvenimo pabaigos. Jis diskutavo su įvairių religinių pažiūrų autoriais, paskelbė ne vieną leidinį, neigė pirmą pradę nuodėmę ir Kristaus, kaip Atpirkėjo, vaidmenį. Būtent leidinys pastarąja tema ([Faustus Socinus], *De Jesu Christo Servatore*, Cracoviae: S. Sternacki, 1594), greičiausiai, buvo ir bibliotekoje. Knyga rasta ir 1739 m., ji įvardyta: *Disputatio de Jesu Christo Salvatore*.

Collegii Ratisbonensi cum Haeresi⁷⁴. Praecipua totius Christianitatis Capita. Catechismus [418v] Romanus⁷⁵. Ethicae Christianae libri tres in folio⁷⁶. Purgatio ministrorum⁷⁷. De Sacrificio Missae. Propugnatio omnium religiosorum⁷⁸. Canones Concilii Tridentini⁷⁹. Liber Turcicus Machmeticus in folio⁸⁰.

Libri politici

Politicorum libri decem in uno opere⁸¹. Cassii Exeniensis Sphaera Civita-

⁷⁴ Panašu, kad bibliotekoje buvo norvego jėzuito ir aktyvaus katalikiškosios reformos veikėjo Lauritzo Nielssono (1540–1622 Vilniuje) knyga (Laurentius Nicolai Norvegus, *Confessio Christiana de via Domini, quam Christianus populus in tribus regnis septemtrionalibus, Daniae, Sueciae, et Norvegiae constanter confessus est annis, à Christi fide suscepta, Cracoviae: in officina typographica Lazari, 1604*).

⁷⁵ Pastarieji du leidiniai apibūdinti pernelyg abstrakčiai, kad būtų galima sieti su konkrečiomis publikacijomis. *Romos katekizmai* pradėti publikuoti nuo 1566 m., tačiau jų leidimų iki XVII a. vidurio pasirodė tikrai nemažai.

⁷⁶ Tikėtina, kad tai buvo arba prancūzo evangeliko reformato Lambert'o Daneau (1530–1595) knyga apie krikščionišką etiką (Lambertus Daneaus, *Ethices christianae, Libri tres in quibus de veris humanarum Actionum Principiis agitur*, Genevae: apud Eustachium Vignon, 1577) arba vokiečio evangeliko reformato Heizo Buscherio (1564–1598) jau po mirties išleista knyga panašia tema (Heizo Buscher, *Ethicae Christianae de sancta sapientia et pietate vera libri tres*, Francofurti: Becker, 1601).

⁷⁷ Minima žymaus reformacijos veikėjo Jono Laskio (1499–1560) knyga: Joannes a Lasko, *Purgatio ministrorum in ecclesiis Peregrinorum Francofurti, adversus eorum calumnias, qui ipsorum doctrinam de Christi Domini in Coena sua praesentia, dissensionis accusant ab Augustana confessione*, Basileae: per Ioannis Oporini, 1556.

⁷⁸ Nors pateikta informacija neleidžia daryti neabejotinų išvadų, bet pastarosios dvi knygos bibliotekoje galėjo būti rašytos prancūzo aktyvaus katalikiškosios reformos veikėjo Antoine'o de Mouchy (1494–1574), itin aršiai kovojusio su erezija. Jis visų pirma bandė pagrįsti katalikišką tradiciją ir atmesti evangelikų reformatų kritiką (Antonius Monchiacenus, *Christianae religionis institutionisque Domini nostri Iesu Christi et Apostolicae traditionis, aduersus Misoliturgorum blasphemias: ac nouorum huius temporis sectariorum imposturas, praecipue Joannis Calvini et suorum contra sacram Missam, Catholica et historica propugnatio*, Parisiis: apud Claudium Fremy, 1562), taip pat aiškino apie katalikiškas Mišias bei Kristaus Kūno ir Kraujo tikrumą, kurį neigė evangelikai (Antonius Monchiacenus, *De Veritate Christi, Nec Non Corporis Et Sangvinis eius in Missae sacrificio, aduersus haereticos assertio: Diuina scripturae, sacrorum Conciliorum, ac sanctorum Doctorum testimonijis amplissimè confirmata*, Parisiis: Chesneau, 1570).

⁷⁹ Tridento Bažnytinio susirinkimo (1545–1563) nutarimai buvo skelbiami labai įvairiais leidiniais ir publikacijomis.

⁸⁰ Sudėtinga konkretizuoti, kokia tai buvo turkų kalba rašyta musulmoniška knyga.

⁸¹ Aprašyme nekonkretizuojama, kokio autoriaus politinė knyga buvo bibliotekoje, tačiau nemaža tikimybė, kad tai buvo XVII a. pirmoje pusėje populiarus vokiečių jėzuito Adamo Kontzeno (1575–1635) didžiulis beveik tūkstančio puslapių veikalas (*in folio* formatu):

tis⁸². Thesaurus Politicus Honorii⁸³. Francisci Piccolomini Philosophia de moribus⁸⁴. Chrystophorus Bezoldus. Liber Politicus⁸⁵. Illustratio Politica Stephani Soc. Jesu. Speculum vitae aulicorum⁸⁶. Theatrum politicum⁸⁷. Osorius de Regni institutione⁸⁸. Schobornensis Politica⁸⁹. Clapmarus de rerum

Adamus Contzen, *Politicorum libri decem: in quibus de perfectae republ. forma, virtutibus, et vitiis, institutione civium, legibus, magistratu ecclesiastico, civili, potentia reipublicae, Moguntiae: sumptibus Ioannis Kinickii, 1620 (antras leidimas 1629).*

⁸² Anglų rašytojo ir filosofo Johno Case'o (prieš 1546 – 1600), paskyrusio gyvenimą Aristotelio raštų tyrinėjimams, darbas: Joannes Case, *Sphaera civitatis, hoc est reipublicae recte ac pie secundum leges administrandae ratio: cuius ingentem utilitatem necnon doctrinam necessariam quaestiones post praefationem ad lectorem christianum positae*, Francofurti: apud Iaon. Wechelum, 1589. Ši knyga, kurioje autorius analizavo ir komentavo Aristotelio veikalą *Politika*, vėliau buvo ne kartą perleista.

⁸³ Italo politikos rašytojo ir sekretoriaus Habsburgų dvare Giulio Bellio (1570–1650) veikalas, pasirašytas Pilypo Honoriaus slapyvardžiu: *Philippi Honorii I.V.D. Thesaurus politicus: hoc est selectiores tractatus, monita acta, relationes et discursus pluriuariam et exquisitam regiae prudentiae et principum rerumpublicarum gentiumque documenta suppeditantes*, Francofurti: typis Nicolai Hohhmanni, 1617.

⁸⁴ Italų filosofo Francesco Piccolominio (1523–1607) pagrindinis gyvenimo veikalas apie moralės filosofiją: Franciscus Piccolomineus, *Universa Philosophia De Moribus*, Venetiis: apud Franciscum de Franciscis Senensem, 1583. Pastebima akivaizdi autoriaus mėgstamo filosofo Aristotelio įtaka.

⁸⁵ Vokiečių teisininkas Christophas Besoldas (1577–1638) pagarsėjo keliomis publikuotomis knygomis, prisidėjo prie geresnio Trisdešimties metų karo kilmės priežasčių pažinimo, o tarp jo draugų buvo, pavyzdžiui, žinomas vokiečių astronomas ir matematikas Johannesas Kepleris. Bibliotekoje buvo jo dviomis apie politiką: Christophorus Besoldus, *Politicorum libri duo: quorum primus reipublicae naturam et constitutionem, XII captibus absolvit: alter vero, De republica in omnibus partibus gubernandâ, IX sectionibus tractat*, Francofurti: in officina J. A. Cellii, 1618.

⁸⁶ Tikėtina, kad tai buvo jau minėto vokiečio jėzuito Adamo Kontzeno, kuris publikavo ne vieną knygą valstybės valdymo temomis, veikalas apie dvarą ir skirtingas dvariškių, tiek tarnautojų, samdinių, tiek ir valdytojų pareigas ir vertybes: Adam Kontzen, *Daniel Aulae speculum siue De Statu, Vita, Virtute Aulicorum atque Magnatum*, Coloniae: apud Ioannem Kunickium, 1630.

⁸⁷ Nors knyga apibūdinta lakoniškai, labiausiai tikėtina, kad bibliotekoje buvo viena iš dviejų XVII a. pirmoje pusėje publikuotų knygų. Tai buvo arba vokiečių teisininko ir istoriko Reinhardo Königo (1583–1658) veikalas (Reinhardus König, *Theatrum politicum tripartitum in utramque partem, collatis veterum et recentiorum politicorum sentiis, discussum*, Ienae: sumptibus J. Birckneri, 1622), arba italų dvasininko Ambrogio Marlianio (1562–1632) knyga (Ambrosius Marlianus, *Theatrum politicum: in quo quid agendum sit a principe, et quid cauendum, accuratè praescribitur*, Romae: typis Francisci Corbelletti, 1631).

⁸⁸ Bibliotekoje buvo portugalų dvasininko, vyskupo ir istoriko Jerónimo Osório da Fonseca (1506–1580) knyga apie valdovo pareigas ir teises: Hieronymus Osorius, *De Regis institutione et disciplina libri VIII: In eosdem libros praefatio et rerum memorabilium index*, Coloniae Agrippinae: apud Arnoldi Birckmanni, 1574.

⁸⁹ Vokiečių kilmės teologas ir teisininkas Georgas Schönborneris (1579–1637) Bazelyje 1608 m. apgynė teisės daktaro vardą, o vėliau paskelbė plačiai nuskambėjusias *Septynias*

arcanis⁹⁰. Lipsii politica⁹¹. Sermones ethici⁹². Aphorismi politici⁹³. Libertas politica seu civilis⁹⁴. Joannes de Olo politicus⁹⁵. Apparatus Convivialis⁹⁶. Mores et leges omnium gentium⁹⁷. Francisci Baconii Sermones Ethici⁹⁸. Mensa Philosophica⁹⁹.

Libri Cosmographici et Mathematici

Theatrum orbis in folio¹⁰⁰. Atlantis totius orbis nova descriptio¹⁰¹. Monsterii

knygas apie politiką. XVII a. pirmoje pusėje veikalas sulaukė ne vieno leidimo, o viena knyga buvo ir šioje bibliotekoje (pvz., Georgius Schonborner, *Politiorum libri septem*, Amsterodami: apud Ludvicum Elzevirium, 1642).

⁹⁰ Vokiečių kilmės teisininkas ir humanistas Arnoldas Klapmeieris (Clapmar, 1574–1604) gyveno neilgai, jo pagrindinis veikalas apie valstybės valdymą publikuotas jau po mirties (Arnoldus Clapmarius, *De arcanis rerum publicarum libri sex: ad amplissimum atque florentissimum senatus republicae Bremensis*, Breae: in officina typographica Johannis Wesselij, 1605), vėliau ne kartą perleistas.

⁹¹ Bibliotekoje buvo žymaus flamandų istoriko Joosto Lipso (Josse Lips, 1547–1606), besidomėjusio visų pirma Romos imperijos istorija, knyga apie politiką, pirmą kartą išleistas XVI a. pabaigoje: Justus Lipsius, *Politiorum sive Civilis doctrinae libri sex*, Lugduni: ex officina H. a Porta apud fratres de Gabiano, 1582.

⁹² Galbūt čia minima Joosto Lipso knyga apie Romos gladiatorius: Justus Lipsius, *Saturnalium sermonum libri duo: qui de gladiatoribus*, ex officinae Christophori Plantini Antverpiae: Plantin, 1582.

⁹³ Politikos aforizmų knygas XVI–XVII a. leido ne vienas autorius, tačiau populiariausias buvo jau minėto prancūzo kalvinisto Lambert'o Daneau veikalas (Lambertus Daneaus, *Politiorum Aphorismorum Silva*, Antverpiae: Plantinus, 1583), ne kartą perleistas XVI–XVIII a.

⁹⁴ Sunku tiksliai nustatyti knygą tokiu pavadinimu, bet galbūt tai buvo XVII a. pradžioje išpopuliarėjusi Roberto Gloverio (1544–1588) jau po autoriaus mirties publikuota knyga: Robert Glover, *Nobilitas politica vel civilis*, Londini: typis Gulielmi Iaggard, 1608.

⁹⁵ Neaišku, apie kokią politiką čia užsimenama. Galbūt užrašant asmenvardį įsivėlusį klaidą.

⁹⁶ Tikriausiai turimas galvoje Gasparo Enso (1570–1650) veikalas: Gaspar Ens, *Apparatus convivialis*, Coloniae Agrippinae: sumptibus Wilhelmi Lutzenkirchii, 1615.

⁹⁷ Vokiečių humanisto ir keliautojo Johanno Boemo (apie 1485–1535) veikalas pirmą kartą publikuotas dar 1520 m., vėliau ne kartą perleistas. Vienas tų leidimų (pvz., Joannes Boemus, *Mores, leges et ritus omnium gentium*, Genevae: apud I. Tornaesium, 1620) buvo ir bibliotekoje.

⁹⁸ Viena iš anglų filosofo ir istoriko Franciso Bacono (1561–1626) knygų: Franciscus Bacon, *Sermones fideles, ethici, politici, oeconomici sive interiora rerum*, Lugduni Batavorum: Hackius, 1644.

⁹⁹ Leidiniai tokiu pavadinimu publikuojami nuo XV a. pabaigos, todėl sunku tiksliau nustatyti autorių ir bibliotekoje buvusį jo veikalą.

¹⁰⁰ *Theatrum orbis terrarum* (Amsterdam, 1570) parengė ir publikavo Nyderlandų kartografas ir geografas Abrahamas Ortelius (1527–1598). Pirmame leidime publikuota 70 žemėlapių, vėlesniuose leidimuose jų buvo dar daugiau. Vienas leidimas buvo ir šioje bibliotekoje. Tikriausiai ši knyga, įvardyta kaip *Orbis terrarum*, buvo Kamojuose ir 1739 m.

¹⁰¹ XVII a. pirmoji pusė pasižymėjo naujų žemėlapių sudarymu ir senesnių, visų pirma žymaus Nyderlandų kartografo Gerardo Mercatoro (1512–1594), perleidimu. Bibliotekoje

Cosmographia¹⁰². Res Geographicae Strabonis¹⁰³. Petri Berti Geographia¹⁰⁴. Nova totius Italiae descriptio¹⁰⁵. Rudimenta Cosmographica¹⁰⁶. Euclidis Elementa in Geometria¹⁰⁷.

Eualides [!]. Uranometria¹⁰⁸. Patavioridis Euphamides. Joanis Baptistae Euphemides. Gaerbergensis dimensio¹⁰⁹. Alemanasii arithmetica et Geometria¹¹⁰.

galėjo būti, pavyzdžiui, Nyderlandų kartografo Hendriko Hondiaus (Henricus Hondius, 1597–1651) publikuotas žemėlapių leidinys: Henricus Hondius, *Nova totius terrarum orbis geographica et hydrographica tabula*, Amsterdam: Janssonius, 1641.

¹⁰² Vokiečių kartografo Sebastiano Münsterio (1488–1552) pirmą kartą vokiečių kalba publikuotas pasaulio aprašymas ([Sebastianus Munsterus], *Cosmographia*, Basel: Heinrich Petri, 1544) vėliau ne kartą perleistas, išverstas ir publikuotas taip pat lotynų, prancūzų ir italų kalbomis.

¹⁰³ Antikinio geografo Strabono (apie 65 m. pr. Kr. – 24 m.) rankraštis *Geographica* buvo surastas Viduramžiais, o vėliau ne kartą XV–XVII a. perleistas įvairiomis kalbomis (pvz., Strabonis *rerum geographicarum libri septemdecim*, Basileae: ex officina Henricpetrina, 1571).

¹⁰⁴ Petrus Bertius (1565–1629) buvo flamandų geografafas, istorikas, leidėjas, XVII a. pradžioje išgarsėjęs Antikos geografo Klaudijaus Ptolemajo (apie 90 m. – 168 m.) ir kt. istorinių žemėlapių (pvz., Petrus Bertius, *Theatrum geographiae veteris, duobus tomis distinctum*, Amstelodami: ex officina Judoci Hondii, 1618–1619) leidyba.

¹⁰⁵ XVI a. viduryje žemėlapių rinkinį tokiu pavadinimu (*Nova totius Italiae descriptio*, s. l., s. a.) parengė ir publikavo italų geografafas ir kartografafas Giovanni Andrea Vavassorė (Valvassore, 1518–1572).

¹⁰⁶ *Rudimenta cosmographica* (Coronae [dab. Brašov], 1542) Brašove parengė ir savo įsteigtoje spaustuvėje publikavo humanistas, teologas ir kartografafas Johannesas Honterus (1498–1549), vėliau, XVI a. antroje pusėje, jo veikalas daug kartų buvo perleistas. Viena iš šių knygų buvo ir bibliotekoje.

¹⁰⁷ Akivaizdu, kad bibliotekoje buvo Antikos filosofo, matematiko Euklido Aleksandriečio (365–275 m. pr. Kr.) veikalas. Jo darbai plačiai paplito įvairiomis kalbomis ir buvo publikuojami nuo XV a. Konkretizuoti leidinių sudėtinga.

¹⁰⁸ Tai viena pirmųjų astronominių knygų apie žvaigždes ir dangaus kūnus, parengta vokiečių astrologo Johanno Bayerio (1572–1625): Joannes Bayer, *Uranometria: omnium asterismorum continens schemata, nova methodo delineata aereis laminis expressa*, Augustae Vindelicorum: excudit Christophorus Mangus, 1603.

¹⁰⁹ Labai tikėtina, kad bibliotekoje buvo žymaus austrų astronomo jėzuito Christofo Grienbergerio (1561–1636) knyga. Autorius išgarsėjo veikalu apie astronomiją (*Catalogus veteres affixarum longitudines, ac latitudines conferens cum novis*, Romae: apud Bartholomaeum Zanettum, 1612), bet bibliotekoje galėjo būti ir jo knyga apie trigonometriją (*Elementa trigonometrica, id est Sinus, tangentis, secantes in partibus sinus totius 100 000*, Romae: per haeredes Bartholomaei Zanetti, 1630).

¹¹⁰ Matematikos ir skaičiavimų vadovėlis vokiečių kalba. Nuo XVI a. vidurio tokių leidinių, parengtų tiek vokiečių autorių Heinricho Strübio (m. 1546), Casparo Thierfelderio (1525–1594), Antono Scholtzo (Schultz, 1560–1622) ir kt.), tiek verstinių iš kitų kalbų, buvo publikuojama nemažai.

Rhani arithmetica et Geometria¹¹¹. Pataviani tabulae secundi mobilis caelestium Antonii Magni priores tabulae revolutae¹¹². Athanasii Kirch de arte magnetica¹¹³. Joannes de Sacro Bosco¹¹⁴. Broskii Arithmetica¹¹⁵. Centuria astronomica¹¹⁶. Theoremata de Oculo¹¹⁷. Arithmetica in pergameni scripto¹¹⁸.

¹¹¹ XVII a. viduryje išgarsėjo šveicarų matematikas Johannes Heinrichas Rahnas (1622–1676), kuris pirmasis paskelbė iki šiol naudojamą dalybos ženklą savo veikale *Teutche Algebra*, Zürich: bei Johann Jacob Bodmer, 1659. Bibliotekoje šios žymios knygos dar negalėjo būti, tačiau buvo kita šio autoriaus knyga, išleista anksčiau.

¹¹² Turimas galvoje italų matematiko, kartografo ir astronomo Giovannio Antonio Maginio (1555–1617) veikalas apie astronomiją. Tiesa, tikriausiai bibliotekoje buvo ne jo pirmoji knyga apie numanomą dangaus kūnų judėjimą artimiausius keturis dešimtmečius (Ioannes Antonius Maginus, *Novae ephemerides coelestium motuum annorum 40. incipientes anno domini 1581: usque ad annum 1620*, Venetiis: apud Damianum Zenarium, 1582), bet papildytas kiek vėlesnis leidimas (Ioannes Antonius Maginus, *Tabulae Secundorum Mobilium Coelestium, Ex quibus omnium syderum aequabiles, et apparentes motus ad quaevis tempora praeterita, praesentia, ac futura mira promptitudine colliguntur*, Venetiis: ex officina Damiani Zenari, 1585).

¹¹³ Kalbama apie vokiečių teologą, egiptologą, konstruktorių jėzuitų Athanasijų Kircherį (1602–1680), kuris dalyvavo jėzuitų projekte siekiant ištirti magneto galimybes nustatant geografines koordinatas. Nors šiuo klausimu didelių rezultatų nebuvo pasiekta, pats tyrinėtojas parašė veikalą apie magnetus ir magnetizmo panaudojimą (Athanasius Kircherus, *De arte magnetica opus tripartitum*, Romae: ex typographia Ludovici Grignani, 1641). Tikriausiai, būtent ši knyga ir buvo bibliotekoje.

¹¹⁴ Anglų astronomas Johnas de Sacrobosco (lot. Joannes de Sacro Bosco, apie 1195–1256) daugiausiai dirbo Paryžiaus universitete, o jo parengtas rankraštinis veikalas apie žemę ir jos vietą visatoje turėjo reikšmės vėlesniems astronominiams tyrimams. Bibliotekoje galėjo būti vienas iš šio veikalų leidimų (pvz., Ioannes de Sacro Busto, *Sphaerae tractatus*, Venetiis: in aedibus Lucae Antonii Iuntae, 1531) arba jo veikalų komentaras, kurių XVI a. taip pat publikuota buvo ne vienas (pvz., [Clavius Christophorus], *In Sphaeram Ioannis de Sacro Bosco Commentarius*, Romae: Helianus, 1570).

¹¹⁵ Lenkų matematikas, Krokuvos universiteto rektorius Janas Brożekas (1585–1652) buvo žinomiausio XVI a. lenkų astronomo Mikołajaus Koperniko (1473–1543) ne tik pirmasis biografas, tačiau ir uolus sekėjas. Remdamasis Koperniko teorijomis jis XVII a. pradžioje išleido aritmetikos vadovėlį (Ioannes Broscius, *Arithmetica integrorum*, Cracoviae: ex typographia Matthiae Andreouiensis, 1620), kuris buvo ir bibliotekoje.

¹¹⁶ Tuometinio Vilniaus universiteto studento Alberto Dyblinskio (XVII a. I p.) Vilniuje parengtas ir publikuotas veikalas apie astronomiją – dangaus kūnus, jų sistemas, stebėjimo prietaisus ir būdus: Albertus Dyblinski, *Centuria astronomica*, Vilnae: typis Academicis Societatis Jesu, 1639. Knygelės pagrindu 1640 m. Vilniaus akademijoje jis apgynė laisvųjų menų ir filosofijos magistro laipsnį.

¹¹⁷ Tai yra Jono Młodzianowskio (Młodzianowski, XVII a. I p.) Vilniuje publikuota, tuometinio LDK maršalkos Kazimiero Leono Sapiegos (1609–1656) finansuota knyga apie matymą ir optiką: Ioannes Młodzianowski, *Theoremata de oculo*, Vilnae: typis Academicis Soc. Jesu, 1641.

¹¹⁸ Nelabai aišku, kokia tai knyga, galbūt matematikai skirto veikalų rankraštis.

Libri Juridici, Philosophici et Medici

Francisci Duarii Juris Consulti liber in folio. Joannis Joachimi Juris consulti institutionum Imperialium liber¹¹⁹. Justinianus¹²⁰.

Aristoteles Stagyrta in folio¹²¹. Senecae Philosophi stoici opera¹²². Albertus magnus in folio¹²³. Elementa Logica¹²⁴. Logica duplex in octavo¹²⁵.

Herbarium in folio¹²⁶. Andreae Vaselani [!] de Corporis fabrica¹²⁷. Anatomia

¹¹⁹ XVI a. pabaiga ir XVII a. pradžia pasižymėjo gausiomis teisininkų polemikomis ir jas atspindinčiais leidiniais. Ypač daug buvo rašoma ir diskutuojama apie imperinę teisę. Galbūt bibliotekoje minima knyga, įvardyta kaip teisininko Joanneso Joachimo, galėjo būti ši: Joannes Joachimus a Leiningen, *Collegium institutionum imperialium sive quaestiones miscellae*, Franekeræ: Aegidius Radaeus, 1605. Bet galėjo būti ir kuri nors kita.

¹²⁰ Bizantijos imperatoriaus Justiniano (482–565 teisės kodeksas (*Codex Justinianus*) ne kartą buvo publikuotas XVI a. (pvz., Iustinianus, *Institutionum imperialium argumentum*, Lugduni: Fradin, 1514). Justiniano kodeksas buvo ir bibliotekoje.

¹²¹ Tai itin populiarus Antikos filosofo Aristotelio (384–323 pr. Kr.) iš Stagirės miesto knyga. Jo traktatų skirtingi leidimai nuo XVI a. skaičiuojami tūkstančiais.

¹²² Romėnų filosofo Lucijaus Anėjaus Senekos (4 m. pr. Kr. – 65 m.) veikalų taip pat buvo publikuota labai daug. Viena knyga buvo ir bibliotekoje.

¹²³ Dominikonų vienuolio, vyskupo ir teologo šv. Alberto Didžiojo (g. XII–XIII a. sandūroje – m. 1280) veikalai atskiromis knygomis pradėti publikuoti nuo XV a. 1651 m. jie pirmą kartą surinkti į vieną leidimą (*Opera omnia*), kurio 21 tomas išleistas Lione, o juos sudarė dominikonas Peteris Jammy. Bet vargu ar bibliotekoje jau buvo šis didelės apimties veikalas, veikiau kažkuri anksčiau spausdinta knyga.

¹²⁴ Nors knyga apibūdinta šykščiai, tačiau beveik galima neabejoti, kad tai buvo Anglijos astrologo ir matematiko Edwardo Brerewoodo (1565–1613) knyga apie logiką, kurios pirmas leidimas pasirodė jau po jo mirties (Eduardus Brerewood, *Elementa Logicae, in gratiam studiosae juventutis in academia Oxoniensi*, Londini: apud Ioannem Billium, 1614), tačiau netruko sulaukti susidomėjimo bei pasisekimo ir vėliau ne kartą perleista.

¹²⁵ Nelabai aišku, kokia čia minima knyga. XVII a. pradžioje išpopuliarėjo ir kelių leidimų sulaukė knyga apie logiką, kurią parašė iš Gdansko kilęs ir čia prieš mirtį profesoriavęs evangelikų reformatų teologas ir filosofas Bartholomaeus Keckermannas (1572–1609): Bartholomaeus Keckermannus, *Systema Logicae*, Hanoviae: apud Guilielmum Antonium, 1601. Knyga, sulaukusi kelių leidimų, buvo nedidelio formato (*in 8vo*), kaip ir nurodyta bibliotekos apraše.

¹²⁶ Herbariumai, tiksliau sveikatai naudingi augalai, buvo aprašinėjami rankraščiuose nuo seno, o XV a. atsiranda pirmosios tokių knygų publikacijos. Pavyzdžiui, XV a. pabaigoje publikuotas XIII a. scholastiko, gydytojo ir alchemiko Arnaldo de Villanovos (1235–1313) sudarytas herbariumas (Arnaldus de Villanova, *Herbarium latinum*, Venetiis: impressum per Simonem Papiensem, 1499). Vėliau imami aprašinėti ir įvairesni augalai, o nuo XVIII a. herbariumais įprasta vadinti ne leidinius apie augalus, bet sudžiovintų augalų rinkinius. Todėl, stokojant papildomos informacijos, sunku plačiau pakomentuoti bibliotekoje buvusį leidinį.

¹²⁷ Flamandų gydytojas ir anatomas Andriesas van Weselis (1514–1564) XVI a. viduryje išleido pirmą knygą apie žmogaus anatomiją (Andreas Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*, Basileae: ex officina Ioannis Oporini, 1543). Nors apie anatomiją XVI a. antroje ir

halicae in folio. De conceptu et Generatione hominis¹²⁸. Aurelii Cornelii de re medica¹²⁹. Herbarium Germanicum¹³⁰. Conservandae sanitatis praecepta¹³¹. Herbarium parvum instar Cantionalis¹³². Commentariola medica¹³³.

Libri Scholastici

Calepini Lexicon in folio¹³⁴. Thesaurus Polono Latino Graecus¹³⁵. Errarium

XVII a. pirmoje pusėse rašė ne vienas autorius, bibliotekoje buvo vienas iš daugelio būtent šio autoriaus knygos leidimų.

- ¹²⁸ Galima neabejoti, kad tai buvo šveicarų gydytojo ir anatomo Jacobo Rueffo (1500–1558) knygos, pirmojo akušerijos vadovėlio (Rueff Iacobus, *De conceptu et generatione hominis*, Tiguri: Christophorus Froschoverus excudebat, 1554), vienas iš leidimų. Knygoje aprašomas žmogaus vaisiaus augimas, gimimas, gimdymo sąlygos, knyga iliustruota raižiniais.
- ¹²⁹ Romėnų enciklopedistu vadinamas Aulas Kornelijus Celsas (25 m. pr. Kr. – 50 m.) rašė apie įvairius dalykus – mediciną, filosofiją, retoriką, karo meną, žemdirbystę, tačiau išliko tik vienas jo veikalas – apie mediciną. Jis (*De medicina libri VIII*) pirmą kartą publikuotas 1478 m., vėliau ne kartą perleistas. Kažkuris šių leidimų buvo ir bibliotekoje.
- ¹³⁰ Vieną populiariausių herbariumų lotynų kalba (*Herbarum vivae eicones*, 1530) parengė vokiečių teologas ir botanikas Ottas Brunfelsas (1488–1534), iš pradžių kartūzų vienuolis, o vėliau liuteronų kunigas. Netrukus jis buvo išverstas ir į vokiečių kalbą (Otto Brunfels, *Contrafayt Kreüterbüch nach rechter vollkommener Art*, Strasszburg: bei Hans Schotten, 1532). Bibliotekoje galėjo būti kuris nors šios knygos leidimas arba kitas panašus leidinys.
- ¹³¹ Tai galėjo būti vokiečių kilmės gydytojo Johanno Curio (apie 1512–1561) sudaryta knyga apie sveikatos saugojimą ir gydymą (Johannes Curio, *Conservandae bonae valetudinis praecepta*, Francofurti: apud heredes Egenolphi, 1559), kurioje remiamasi įvairiais autoriais, o labiausiai jau minėto katalono Arnoldo de Vilanovos paliktais rankraščiais apie vaistažoles, gydymą ir sveikatą. Vėliau knyga ne kartą perleista XVI a. antroje pusėje ir XVII a. pradžioje, todėl tikėtina, kad kažkuris leidimas buvo ir bibliotekoje.
- ¹³² Nedidelio formato, giesmyną primenantis, kaip teigiama vizitacijos akte, leidinys apie vaistažoles. Daugiau sunku ką nors apie knygelę pasakyti.
- ¹³³ Labiausiai tikėtina, kad tai buvo italo gydytojo ir filosofo Simone'o Simonio (apie 1532–1602) knyga: Simon Simonius, *Commentariola medica et physica ad aliquot scripta*, Vilnae: per Ioannem Kartzanum, 1584. Autorius neatsitiktinai knygą publikavo Vilniuje – jis atvyko 1581 m. ir tapo valdovo Stepono Batoro gydytoju, o vėliau Abiejų Tautų Respublikoje liko iki mirties. Vienoje pirmųjų medicinos tematika Vilniuje publikuotoje knygoje polemizuojama su kitu italų kilmės gydytoju Marcellu Squarcialupiu (apie 1538–1599).
- ¹³⁴ Augustinas vienuolis Ambrogio Calepio (apie 1440–1511) pagarsėjo tuo, kad sudarė ir 1502 m. publikavo pirmą lotynų kalbos žodyną. Netrukus šis žodynas ne tik plačiai išpopuliarėjo, bet ir buvo perleidžiamas vis papildant žodyną kitų kalbų žodžiais. Pavyzdžiui, 1590 m. pasirodė daugiakalbis žodynas, kuriame lotyniški žodžiai verčiami į 10 kalbų, tarp jų ir lenkų (*Ambrosii Calepini dictionarium undecim linguarum*, Basileae: per Sebastianum Henricpetri, 1590). Nors pats vienuolis prie šių naujų papildytų žodynų leidimų neprisidėjo, tradiciškai jie buvo vadinami Calepiaus (Calepino) žodynais. Tikėtina, kad bibliotekoje buvo vėlesnis, o ne vienas pirmųjų, daugiakalbio žodyno leidimas.
- ¹³⁵ Jėzuitas vienuolis Grigalius Knapskis (1564–1638) išleido pirmą lotynų, graikų ir lenkų kalbų žodyną (Gregorius Cnapius, *Thesaurus Polono Latino Graecus, seu Promptuarium linguae*

linguae [419r] Latinae¹³⁶. Thesaurus eruditionis scholasticae¹³⁷. Theatrum Terrentii. Dictionaria Latino Germanica duo¹³⁸. Gramatica Graecae linguae¹³⁹. Ciceronis prima volumina¹⁴⁰. Ciceronis distincta opera¹⁴¹. Totum opus Lucii¹⁴². Suetonius¹⁴³. Julius Caesar. Mureti Epistolarum et Orationum volumen¹⁴⁴. Campus Eloquentiae¹⁴⁵. Cornelii Taciti opera¹⁴⁶. Omphalii Locutionis imitatio¹⁴⁷.

Latinae et Graecae, Cracoviae: typis Francisci Cesarii, 1621). Vėliau šis žodynas buvo ne kartą perleidžiamas, vis papildant ar pataisant ankstesnį leidimą. Galima neabejoti, kad bibliotekoje buvo vienas iš šio žodyno leidimų.

- ¹³⁶ Vargu ar pavadinime galėjo būti užsimenama apie klaidas, kaip rašoma vizitacijoje, tačiau galbūt tai buvo mokomasis lotynų kalbos žodynas, kuriuos nuo XVI a. pirmos pusės rengė įvairūs autoriai. Juolab kad 1739 m. sąrašė yra „Liber in 4to seu Dictionarium linguae latinae“.
- ¹³⁷ Vokiečių filologas ir teologas liuteronas Basilius Faberis (1520–1576) išleido scholastikos žodyną: Basilius Faber, *Thesaurus eruditionis scholasticae, sive ratio docendi ac discendi*, Lipsiae: Rhamba, 1572.
- ¹³⁸ Nelabai aišku, koks čia žodynas. XVII a. pirmoje pusėje gana populiarus buvo kelių leidimų sulaukęs olando Levino Hulsiaus (Levinus Hulsius, 1546–1606) parengtas keturkalbis žodynas: Levin Hulsius, *Dictionarium Latino-Germano-Gallico-Italicum*, Francofurti: typis Pauli Jacobii, 1628. Galbūt vienas iš dviejų šių žodynų galėjo būti bažnyčios bibliotekoje.
- ¹³⁹ XVI a. pirmoje pusėje publikuotos kelių autorių knygos apie graikų kalbos gramatiką, todėl sudėtinga pasakyti, kokia konkreiti knyga buvo bibliotekoje.
- ¹⁴⁰ Trys Cicerono kalbų tomai buvo paskelbti dar XVI a. pirmoje pusėje: *M. T. Ciceronis orationum volumina tria*, Argentorati: Rihelius, 1540. Vienas šio arba vėlesnio leidimo tomų galėjo būti bibliotekoje.
- ¹⁴¹ Galbūt tai buvo XVII a. pradžioje publikuoti Cicerono tekstai: Marcus Tullius Cicero, *Opera omnia in sectiones apparatusi Latinae locutionis respondentem distincta*, Coloniae: apud Chouet, 1617. Arba kuris nors kitas leidimas.
- ¹⁴² Galbūt tai buvo dar viena jau minėto romėnų filosofo Lucijaus Anėjaus Senekos knyga.
- ¹⁴³ Galima numanyti, kad čia užsimenama apie romėnų istoriko Gajaus Svetonijaus Trankvilo (apie 69 – apie 130 m.) knygą. Labiausiai jį išgarsino knyga apie dvylika Romos imperatorių (pvz., Caius Suetonius Tranquillus, *Vitae XII Caesarum*, Romae: Conradus Sweynheym, 1470). Galbūt vėlesnis šios knygos leidimas buvo ir šioje bibliotekoje. Kaip netiesioginė nuoroda gali būti toliau įrašytas imperatoriaus Julijaus Cezario vardas. Svetonijaus knyga prasidėjo būtent Julijaus Cezario gyvenimo aprašymu. Bet gali būti, kad bibliotekoje buvo ir paties Cezario veikalas, galbūt garsieji *Galų karo užrašai* (*Commentarii de Bello Gallico*).
- ¹⁴⁴ Prancūzų humanistas Marcas Antoine'as Muret (1526–1585) – garsus eruditas, poetas, taip pat senųjų romėnų autorių tekstų leidėjas. Viena iš jo parengtų knygų buvo bibliotekoje.
- ¹⁴⁵ Užuomina leidžia spėti, kad tai buvo ispanų jėzuito Melchioro de la Cerdos (1550–1615) veikalo vienas iš gausių leidimų, pvz., Melchior de la Cerda, *Orationes sive eloquentiae campi [...]*, Coloniae: apud Ioannem Kinchium, 1619. Bet galėjo būti ir kita.
- ¹⁴⁶ Romėnų istorikas Tacitas.
- ¹⁴⁷ Vokiečių teisininkas Jacobas Omphalus (1500–1567) XVI a. išleido ne vieną knygą, bibliotekoje, tikėtina, buvo jo veikalo apie retoriką leidimas (pirmasis: Jacob Omphalius, *De elocutionis imitatione ac apparatusi*, Parisiis: apud S. Colinaeum, 1537).

Libri Poetici

Theatrum poeticum¹⁴⁸. Plauti Comaediae¹⁴⁹. Julius Caesar Scaliger¹⁵⁰. Virgii Aeneida¹⁵¹. Ovidius de arte amandi¹⁵². Catuli Propertii opus¹⁵³. Heroides Ovidii. Epigrammat[a] Georgii Bachani¹⁵⁴. Raphaeloi [!] decem tragaediae¹⁵⁵.

¹⁴⁸ Tikėtina, kad bibliotekoje galėjo būti prancūzų humanisto, retorikos profesoriaus ir Paryžiaus universiteto rektoriaus Jeano Tixier de Ravisio (apie 1470–1542) veikalas. Jo knygos išleistos jau po jo mirties, o viena kaip tik tokiu pavadinimu, koks nurodytas bibliotekos apraše: Johannes Ravisius Textor, *Theatrum poeticum et historicum*, Basileae: Leonhard Ostenius, 1592.

¹⁴⁹ XV a. pabaigoje – XVII a. buvo išleistas ne vienas Tito Makcijaus Plauto (250–184 m. pr. Kr.) komedijų rinkinys (pvz., *Plautinae viginti comediae emendatissimae*, Venetiis: impressum per Simonem Papiensem dictum Bevilaqua, 1499).

¹⁵⁰ Jau minėto italo humanisto Juliaus Caesario Scaligerio vienas populiariausių veikalų buvo jo septinknygė apie poeziją (Iulius Caesar Scaliger, *Poetices septem libri*, Lugduni: apud Antonium Vincentium, 1561), kurios vienas iš leidimų galėjo būti ir bibliotekoje.

¹⁵¹ Romėnų poeto Publijaus Vergilijaus Marono (70–19 m. pr. Kr.) *Eneida* ir atskirai, ir kartu su *Bukolikomis* bei *Georgikomis* buvo publikuota XV a., vėliau ne kartą perleista, komentuota (pvz., Publius Vergilius Maro, *Bucolica, Georgica et Aeneis*, Numberge: impensis Anthonii Koberger, 1492).

¹⁵² Vienas iš Publijaus Ovidijaus Nazono (43 m. pr. Kr. – 17 m.) kūrinų – trys elegijų knygos apie meilės meną (pirmas leidimas: Publius Ovidius Naso, *De arte amandi lib. I, II, III*, Augsburg: Guenther Zainer, 1471). Šios knygos 1564 m. pateko į draudžiamų leidinių sąrašą. Visgi vėliau buvo leidžiamos, nors ir cenzūruojant kai kurias vietas. Vienas iš leidimų buvo ir šioje bibliotekoje. O už tolesnio bibliotekos knygos įrašo slypi ir dar vienas šio autoriaus veikalas – eilėraščių rinkinys *Herojės*, kuris taip pat buvo ne kartą leistas (pvz., Ovidius Publius Naso, *Epistolarum Heroidum*, Venetiis: per Simonem Papiensem dictum Bevilaqua, 1496). Viena iš Ovidijaus knygų buvo Kamojų klebonijoje ir 1739 m.

¹⁵³ Bibliotekoje buvo romėnų poetų Gajaus Valerijaus Katulo (apie 84–54 m. pr. Kr.) ir Seksto Propercijaus (apie 50–apie 16 m. pr. Kr.) knygų. XV a. pabaigoje – XVII a. pradžioje jų ir dar vieno romėnų poeto, Albijaus Tibulo (apie 54–19 m. pr. Kr.), kūryba buvo leidžiama kartu (pvz., *Catulli, Tibulli, Propertii nova editio*, Heidelbergae: in bibliopolio Commeliniano, 1600). Akivaizdu, kad vienas iš šių leidimų ir buvo bibliotekoje.

¹⁵⁴ Jau minėto škotų humanisto, istoriko ir poeto George'o Buchanano knyga. Kaip asmenybė jis buvo prieštaringai vertinamas, atsivertė į kalvinizmą, vėliau tapo kataliku, paskui vėl skelbėsi protestantų šalininku, publikavo satyrinius ir katalikybę pajuokiančius pamfletus. Bibliotekoje buvo, panašu, jo trumpų epigramų rinkinys: Georgii Buchanani Scoti *Francisanus et Fratres. Elegiarum liber I. Silvarum liber I. Hendecasyllabon liber I. Epigrammaton libri III*, Geneva: Petrus Sanctadreanus, 1584.

¹⁵⁵ Dešimt atskirų tragedijų (tiesa, dėl paskutinės tragedijos autorystės abejojama) parašė Lucijus Anėjus Seneka, kurio knygų šioje bibliotekoje, kaip matėme, buvo ir daugiau. Gali būti, kad tai buvo XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje flamandų kilmės leidėjo Francisco Raphelengiaus (1539–1597) parengtas ir publikuotas leidinys (pvz., *Decem tragoediae quae Lucio Annaeo Senecae tribuuntur: opera F. Raphelengii*, Antverpiae: apud M. Nutium, 1601).

Lyrica Sarbievii¹⁵⁶. Dictilotheca. Morbi Dei. Thomae Mori epigrammata¹⁵⁷. Flores poetici¹⁵⁸. Sabini Elegia in 8vo¹⁵⁹. Homeri Ilias et Odisea¹⁶⁰.

Concionatores

Conciones Zoarii in Apocalipsim¹⁶¹. Boskieri ara coeli¹⁶². Sermones Concionum a Dominica prima adventus ad Domenicam vigesimam quintam post Trinitatis¹⁶³.

¹⁵⁶ Žinomiausio XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės poeto jėzuito Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus (1595–1640) poezijos rinktinė *Trys lyrikos knygos* pirmą kartą išleista 1625 m. (*Matth. Casimiri Sarbivii e Soc. Jesu Lyricorum Libri tres*, Coloniae Agrippinae: Sumptibus Bernardi Gualteri, 1625), vėliau ne kartą buvo perleista ir papildyta. Vienas knygos leidimas buvo ir bibliotekoje.

¹⁵⁷ Thomo More'o (1478–1535) svarbiausias darbas, iki šiol nepraradęs susidomėjimo – išgalvotą idealią valstybę aprašantis veikalas *Utopija* (1516). Galbūt papildytas kitais vėlesnio katalikų šventojo tekstais jis buvo bibliotekoje (pvz., *De optimo reip. statu [...] insula Utopia [...] Thomae Mori. Epigrammata [...] Thomae Mori. Epigrammata Des. Erasmi*, Basileae: apud Jo. Frobenium, 1518).

¹⁵⁸ Ne vienas autorius buvo paskelbęs leidinius panašiu pavadinimu, bet galbūt ši knyga galėjo būti jau minėto škoto George'o Buchanano sudarytas įvairių autorių poezijos rinkinys (pvz., Georgius Buchananus, *Flores poetici elegantiores, ex illustrium tam veterum quam recentiorum poetarum monumentis excerpti et collecti: quibus praefixi sunt quatuor Psalmi, Regii Prophetae Davidis*, Basileae: per Sebastianum Henricpetri, 1619).

¹⁵⁹ Greičiausiai bibliotekoje buvo italo jėzuitų vienuolio Tarquinio Galluzzio Sabinio (1574–1649) veikalas: *Tarquini Gallutii Sabini e Societate Jesu Virgilianae vindicationes et commentarii tres de tragoedia comoedia elegia*, Romae: ex typographia Alexandri Zannetti, 1621.

¹⁶⁰ Senovės Graikijos poeto Homero sukurti epai *Iliada* ir *Odisėja* ne kartą buvo perleisti, komentuoti, todėl sunku konkretizuoti, kuris leidimas galėjo būti bibliotekoje.

¹⁶¹ Pamokslus apokalipsės tema XVI a. daugiausiai rašė šveicaras evangelikas reformatas ir Ulricho Zvinglio pasekėjas Heinrichas Bullingeris (1504–1575), jo knygos perspausdintos ir XVII a. Tačiau nėra tvirtų užuominų, kad minima knyga galėjo būti jo rašyta. Galbūt bibliotekoje buvo portugalų vyskupo pranciškonų vienuolio Jacqueso Suareso de Sainte-Marie (1552–1614) knyga (Jacobus Suarez a S. Maria, *Conciones Viginti-Tres in tria prima Apocalypsis capita*, Lugduni: sumptibus Horatii Cardon, 1605). Kadangi patikimų įrodymų nėra, telieka tai kaip spėjimas.

¹⁶² Belgų kilmės teologo ir pranciškono observanto vienuolio Philippe'o Bosquiere'o (1562–1636) pamokslų knyga, *Dangaus altorius: Philippus Boskhierus, Ara coeli, seu, concionum de honorario a magis Orientis Iesu infanti in Bethlehem oblato decades tres*, Coloniae: excudebat Arnoldus Kempensis, 1611.

¹⁶³ Bibliotekos aprašyme tai bene išsamiausias knygos pavadinimas, tačiau nėra jokių užuominų apie jos autorių. XVI a. – XVII a. pirmoje pusėje buvo publikuota nemažai pamokslų rinkinių. Juose įprastai būdavo sekmadieniniai pamokslai ir pamokslai šventinėms dienoms. Tačiau dažniausiai tokie rinkiniai apsiribodavo trumpesniu laikotarpiu, pvz. nuo Kalėdų iki Velykų, nuo I-ojo advento sekmadienio iki gavėnios pradžios, nuo Kalėdų iki Sekminių ir pan. Tuo tarpu iš pavadinimo matyti, kad čia laikotarpis apėmė praktiškai visus metus –

Evangelia Dominicalia et in nonnula festa Jesu Christi¹⁶⁴.

Libri Epistolarum, Panegirici et Bellici

Cai Sollii Apolinaris Epistolae¹⁶⁵. Cancellaria Hispanica¹⁶⁶. De furtivis liberarum [!] nothis¹⁶⁷.

nuo advento pirmojo sekmadienio (lapkričio pab. – gruodžio pr.) iki 25-os savaitės po Švč. Trejybės šventės (Devintinių), o tai paprastai ir būdavo jau advento pradžios laikas. Tokie visų metų pamokslus apimantys rinkiniai nebuvo dažni, o jei publikuojami, tai dažnai keliais tomais. Pavyzdžiui, toks dvitomis leidinys buvo žymaus Lenkijos pamokslininko, Vilniaus kolegijos rektoriaus jėzuito Jokūbo Wujeko (1541–1597) postilių rinkinys: Jakub Wujek, *Postille mnieyszey część pirwsza ozimia to jest krotkie kazania abo wykłady Świętych Ewangeliey na każdą niedzielę y na każde święto od Adwentu asz do przenaświetszey Troyce*, Posnaniae: ex officina Joannis Wolrabi, 1579; Jakub Wujek, *Postille mnieyszey część wtora letnia to jest krotkie kazania abo wykłady Świętych Ewangeliy na każdą niedzielę y na każde święto ode dnia przenaświetszey Troyce asz do Adwentu*, Posnaniae: ex officina Joannis Volhrabi, 1580). Šis dvitomis tikrai galėjo būti bibliotekoje. Vis dėlto esama nemažai tikimybės, kad bibliotekoje buvo vieno žymiausių XVI a. pabaigos ir XVII a. pradžios Abiejų Tautų Respublikos pamokslininkų, pirmojo Vilniaus Akademijos rektoriaus jėzuito Petro Skargos (1536–1612) pamokslų rinkinys (pirmas leidimas: *Kazania na niedzielę y święta całego roku*, Kraków: drukarnia Andrzeia Piotrzowczyka, 1595). Nors pavadinimas vizitacijos akte neprimena knygos apibūdinimo, tačiau Skargos rinkinys prasideda pirmojo advento sekmadienio pamokslu, o baigiasi pamokslu šv. Kotrynos dieną (lapkričio 25 d.) prieš pat adventą.

¹⁶⁴ Galbūt tai buvo vokiečių kilmės jėzuitų vienuolio Mathiaso Faberio (1587–1653) pamokslų rinkinys, 1739 m. knygų sąrašė įvardytas „Faber in folio de diversis Dominicis et festa totius anni liber“ (pvz., Mathias Faber, *Concionum opus tripartitum, [...] argumentis in singula evangelia festorum, dominicarum hyemalium et aestivalium instructum*, Ingolstadt: Gregorius Haenlin, 1631).

¹⁶⁵ Gajus Solijus Sidonijus Apolinaras (apie 430 m. – apie 489 m.) buvo romėnų laikų poetas, gyvenęs dabartinės Prancūzijos teritorijoje, apsikrikštijęs, tapo vyskupu ir Katalikų bažnyčios šventuoju. Jis į vieną veikalą sudėjo įvairiems asmenims rašytus laiškus, kuriuose atsiskleidė žinios apie konkrečius asmenis, tuometinė aplinka ir literatūriniai autoriaus sugebėjimai. Šie laišškai publikuoti XV a. (Gaius Sollius Apollinaris Sidonius, *Epistulae et carmina*, [Utrecht]: Nicolaus Ketalae, c. 1474), vėliau ne kartą perleisti, komentuoti.

¹⁶⁶ Vokietijos teisininkas, diplomatas ir politikas Ludwigas Camerarius (1573–1651) paskelbė įvairių dokumentų, tarp jų ir susirašinėjimą su Ispanijos karalystės politikais: Ludovicus Camerarius, *Cancellaria Hispanica. Adjecta sunt acta publica*, Freistadii: [s. n.], 1622.

¹⁶⁷ Pavadinimas užrašytas su klaidomis, tačiau nesunkiai atpažįstamas. Tai žymaus italų gydytojo, mokslininko, išradėjo Giambattistos della Portos (1535–1615) pirmasis kriptologijos (mokymo užšifruoti tekstą) vadovėlis: Joannes Baptista Porta, *De furtivis literarum notis*, Neapoli: apud Ioa. Mariam Scotum, 1563. Būta ir vėlesnių knygos leidimų, vienas jų buvo bibliotekoje.

Laudatio Dan. Hendrici¹⁶⁸. Elogia Virorum Italiae, Graeciae, Germaniae¹⁶⁹.
Elogia seu vitae illustrium virorum authore Paulo Jovio¹⁷⁰.

Hugo Grossius [!] de iure bellico¹⁷¹. Institutum regiminis Militaris¹⁷². De bello Sexennali Germanico¹⁷³. De bello Suetico authore Petro Baptista¹⁷⁴. Domicillium equestre¹⁷⁵. Apianus de Bello Mithridatis¹⁷⁶.

¹⁶⁸ Labai tikėtina, kad tai olandų poeto Danieliaus Heinsiaus (Daniel Heinsius, 1580–1655) panegirinis leidinys: Danielis Heinsii *Laudatio nobilissimi [...] viri Jani Dousae [...] Accedunt ejusdem Manes Dousici*, Lugduni Batavorum: ex off. J. Patii, 1605.

¹⁶⁹ XVI a. antroje ir XVII a. pirmoje pusėje pagausėjo leidinių, kuriuose pristatomos įvairių asmenų biografijos, neretai iliustruojamos aprašomų asmenų portretais. Nors tiksliai nėra aišku, tačiau labai tikėtina, kad aprašyme minimas leidinys galėjo būti XVI a. pabaigoje ir XVII a. pradžioje labai populiarūs vokiečių teisininko ir leidėjo Nicolauso Reusnerio (1545–1602) parengta ir publikuota knyga (pirmas leidimas: Nicolaus Reusner, *Icones sive imagines vivae, literis cl. virorum Italiae, Graeciae, Germaniae, Galliae, Angliae, Ungariae*, Basileae: apud Conr. Valdkirch, 1589), kuri susilaukė ne vieno leidimo.

¹⁷⁰ Italų vyskupas ir istorikas Paolo Giovio (1483–1552) parengė ir publikavo kelis veikalus, tarp jų ir biografinio pobūdžio knygą apie žymiausius įvairių šalių asmenis (pirmas leidimas: Paulus Jovius, *Elogia virorum bellica virtute illustrium veris imaginibus supposita*, Basileae: [s. n.], 1541), kuri vėliau buvo papildyta ir ne kartą perleista.

¹⁷¹ Olandų teisininkas ir filosofas Huigas de Grootas (1583–1645) pagarsėjo savo ankstyvais sugebėjimais (būdamas 11 metų įstojo į Leideno universitetą, o kai sukako 15, apgynė daktaro laipsnį) ir vėlesniais teisės filosofijos darbais apie prigimtinę teisę, jūrų teisę, karo ir taikos teisę. Būtent pastarosios knygos (pirmas leidimas: Hugo Grotius, *De iure belli ac pacis libris tres*, Parisiis: apud Nicolaum Buon, 1625) kuris nors leidimas buvo ir bibliotekoje.

¹⁷² Knyga apie karinę valdžią.

¹⁷³ Tai buvo vokiečių istoriko ir rašytojo Michaelio Casparo Lundorpo (1580–1629) tritomis apie Trisdešimties metų karo (1618–1648) pradžią Vokietijoje: Michael Gasparus Lundorpus, *Bellum Sexennale-Civile-Germanicum. Sive Annales Et Commentarii Historici Nostri Temporis De Statu Religionis Et Reipublicae libri II*, Francofurti: Schönwetter, 1622 (trečias tomas pasirodė 1623 m.). Tuo metu, žinoma, dar nebuvo aišku, kuo pasibaigs religinis ir karinis konfliktas, tačiau autoriaus surinktos žinios naudingos pažindinantis su karo pradžios įvykiais.

¹⁷⁴ Panašu, kad tai buvo Lježe XVII a. pirmoje pusėje išleista italų istoriko Pietro Battistos Borgo (m. 1649) knyga: Petrus Baptista Burgius, *De bello Suetico commentarii*, Leodii: Heinrich Edelmann, 1633.

¹⁷⁵ Sunku konkretizuoti leidinį.

¹⁷⁶ Graikų istorikas Apianus iš Aleksandrijos (apie 95 – apie 180 m.) aprašė Romos istoriją jos 900 m. įkūrimo proga, tačiau daugiausiai dėmesio skyrė paskutiniams amžiams. Knygą sudarė 24 dalys, išliko tik 11, iš kurių paskutinė buvo skirta Romos karų su Ponto karaliumi Mitridatu VI Eupatoru (132 pr. Kr. – 63 pr. Kr.) istorijai: pvz., Appianus, *De civilibus Romanorum bellis historiarum libri quinque: Eiusdem libri sex: Illyricus, Celticus, Libycus, Syrius, Parthicus et Mithridaticus*, Lugduni: Seb. Gryphius, 1560. Knyga sulaukė daug leidimų, vienas jų buvo bibliotekoje.

Libri Varii Generis

Mureti variae lectiones¹⁷⁷. Libri tres de rusticis rebus¹⁷⁸. Tractatus de mercatura¹⁷⁹. De arte peregrinandi¹⁸⁰. Itinerarium Gallicum¹⁸¹. Apuleius Platonicus¹⁸². Petroni Saturici [!] fragmenta¹⁸³. Liber pasquillorum¹⁸⁴. Terrentius Christia-

¹⁷⁷ Jau minėtas prancūzų humanistas, filosofas, pedagogas ir rašytojas Marc-Antoine'as Muret rašė poemas, poezijos rinkinius, filologinius komentarus, keletą knygų pedagoginiais sumetimais paskyrė mokymams. Bibliotekoje galėjo būti jo knyga: Marcus Antonius Muretus, *Variarum lectionum libri VIII*, Venetiis: ex officina Iordani Ziletti, 1559.

¹⁷⁸ Nurodoma, kad bibliotekoje buvo trys knygos apie žemdirbystę ar žemės darbus. Visgi šioje vietoje vizitacijos akte kelių knygų aprašymai labai abstraktūs, todėl sunku konkretizuoti leidinius.

¹⁷⁹ Bibliotekoje buvo knyga ir apie prekybą, tačiau tik tiek ir tegalima apie ją pasakyti.

¹⁸⁰ Knyga apie keliavimo meną. Gali būti, kad tai buvo nedidelės apimties (74 psl.), tačiau XVI a. antroje pusėje itin populiaris teisininko ir advokato Hilarius Pyreckmairio (1550–1616) knyga (pirmas leidimas: Hilarius Pyreckmair, *Commentariolus de arte apodemica, seu vera peregrinandi ratione*, Ingolstadii: ex officina Davidis Sartorii, 1577). Tačiau knygų apie keliavimą XVI a. antroje pusėje ir XVII a. pirmoje pusėje buvo išleista tikrai ne viena, todėl užtikrintai pasakyti, vadovaujantis tik tokiu aprašymu, negalima.

¹⁸¹ Labiausiai tikėtina, kad tai buvo danų istoriko ir filologo Johano Isaako Pontano (1571–1639) knyga: Johannes Isacius Pontanus, *Itinerarium Galliae Narbonensis, cum duplici appendice, id est universae fere Galliae descriptione philologica ac politica*, Lugduni Batavorum: ex officina Thomae Basson, 1606. Autorius buvo Harderveiko universiteto profesorius, Danijos pasiuntinys Švedijoje, nemažai keliavo, rašė įvairiomis temomis ir įvairaus žanro kūrinius – nuo Amsterdamo miesto istorijos iki pigmėjų, nuo istoriografijos iki poezijos.

¹⁸² Romėnų filosofas Lucijus Apulėjus (125–180 m.) laikė save platoniku, parengė darbą *Apie Platoną ir jo dogmą*. Bene žinomiausias yra jo romanas *Metamorfozės, arba Aukso asilas*. Dažniausiai visi jo darbai buvo skelbiami kartu (pvz., Apuleius, *Metamorphosis sive De asino aureo; Florida; Apologia; De deo Socratis; De Platone et eius dogmate; De mundo*, Vincenza: Henricus de Sancto Ursio, 1488), todėl toks rinkinys galėjo būti ir bibliotekoje.

¹⁸³ Romos politikas ir rašytojas Gajus Petronijus (27–66 m.) išgarsėjo veikalu *Satyrikonas*, kuriame šmaikščiai, pašaipiai ir ironiškai aprašė tuometinę romėnų visuomenę bei savo sukurtus literatūrinius personažus. Išliko nedidelė jo kūrybos dalis, todėl neretai leidimuose buvo nurodoma, kad tai tik veikalo fragmentai (pvz., Caius Titus Petronius, *Satyrici fragmenta, restituta et aucta*, Antverpiae: ex officina Christophori Planteni, 1565)

¹⁸⁴ Bibliotekoje buvo ir paskvilių knyga. Tuo metu Europoje itin populiarūs buvo italų protestanto Celio Secondo Curionės (1503–1566) paskvilių rinkiniai ([Caelius Secundus Curio], *Pasquillorum tomi duo*, Eleutheropoli: [s. n.], 1544 ir Caelii Secundi Curionis *Pasquillum ecstasticus: una cum aliis etiam aliquot sanctis pariter et lepidis Dialogis*, [Basileae]: [Joannes Oporinus], 1545). Tačiau gali būti, kad tai buvo romėnų poeto Valerijaus Maksimo (I a.) parašytas *Įsimintinių poelgių ir posakių rinkinys* (*Factorum et dictorum memorabilium libri novem*), nepaprastai populiarus ir daugybės leidimų sulaukęs nuo XV a. pabaigos. 1739 m. sąrašė kaip tik yra nuoroda į Valerijaus Maksimo leidinį („Liber Valerii Maximi in folio“).

nus¹⁸⁵. Comaediae Christianae¹⁸⁶. Lemnius de miraculis oculis¹⁸⁷. Liber certaminum. Cationale Germanicum. Deliciae Germanae¹⁸⁸.

Libri Haeretici

Calvinus Liberum arbitrium impugnans¹⁸⁹. Commentarius Lutheri in Genesim. Nonnullae Jesuiticae doctrinae impugnantur ab Haeretico¹⁹⁰. Sisteme Logicum Kiekiemani [!]¹⁹¹. Radiuilianus [!], veste pergamini inaurati adornatus sed virtute exutus¹⁹². Melanchtonis de variis theologicis rebus thomi

¹⁸⁵ Bibliotekoje, greičiausiai, buvo olandų humanisto, pedagogo ir komedijų rašytojo Cornelius Schonaeuso (1541–1611) knyga (pirmas leidimas: Cornelius Schonaeus, *Terentius Christianus, utpote comoediis sacris transformatus*, Coloniae: Gerard Grevenbruch, 1591).

¹⁸⁶ Komedijų krikščioniška tema XVI a. pab. ir XVII a. pr. buvo publikuota ne viena, bibliotekoje galėjo būti jau minėto olandų autoriaus Cornelius Schonaeuso dar viena komedija: Cornelius Schonaeus, *Comoediae selectiores ex Terentio Christiano [...] in usum christianae iuventutis, depromptae*, Bernae: excudebat Iannes le Preux, 1611.

¹⁸⁷ Čia minima vokiečių matematiko, fiziko ir rašytojo Levino Lemniaus (1505–1569) knyga. Jis rašė įvairiomis temomis – apie žmogaus kūną, vaistažoles, astronomiją, tačiau labiausiai išgarsėjo savo veikalu apie stebuklus (pirmas leidimas: Levinus Lemnius, *Occulta naturae miracula ac varia rerum documenta*, Antverpiae: apud Guilelimum Simonem, 1559). Tiesa, bibliotekoje, greičiausiai, buvo vėlesnis leidimas: Levinus Lemnius, *De miraculis occultis naturae*, Francofurti: typis Ioannis Saurii, 1611.

¹⁸⁸ Paskutinės knygos apibūdintos labai abstrakčiai ir palieka pernelyg daug spėlionių.

¹⁸⁹ Bibliotekoje buvo evangelikų reformatų pagrindinio įkvepėjo Jono Kalvino (1509–1564) knyga. Svarbiausia jo knyga – apie krikščionybės institucijos esmę (Calvinus Ioannes, *Christianae Religionis Institutio*, Basileae: per Thomam Platterum, 1536), vėliau paskelbė daugybę Šventojo Rašto komentarų, laiškų. Tačiau iš aprašo neįmanoma tiksliau įvardinti buvusios knygos.

¹⁹⁰ Panašu, kad čia minimos dvi knygos: Martino Lutherio (1483–1545) tezių dėl Pradžios knygos komentarai, taip pat poleminių knygų, kurioje evangelikai liuteronai diskutavo su jėzuitų teologais. Tokių poleminių knygų itin daug pasirodė XVI a. antroje pusėje (pvz., Otho Gualtperius, *Oratio pro defensione Lutheri Lutheranorumque doctrinae: Opposita orationi Alberti Hungeri Jesuiticae sectae professoris et procancellarii et academiae Ingolstadiensis*, Marpurgi, 1590).

¹⁹¹ Jau minėtas vokiečių evangelikų reformatų teologas ir filosofas Bartholomaeus Keckermannas rašė daug ir įvairiomis metafizikos, politikos ir filosofijos temomis. Nors aprašymas nėra tikslus, bet akivaizdu, kad kalbama apie jo parašytą logikos veikalą, kurio pirmas leidimas pasirodė pačioje XVII a. pradžioje: *Systema Logicae*, Hanoviae: apud Guilelimum Antonium, 1601.

¹⁹² Bibliotekoje buvo XVI a. LDK poeto evangeliko reformato Jono Radvano poema *Radviliada* (Ioannes Radvanus, *Radvilias sive de vita et rebus praeclarissime gestis [...] illustrissimi principis Nicolai Radvili*, Vilnae: ex officina Ioannis Karcani, 1592), kurioje autorius apdainavo Radvilų, o visų pirma Mikalojaus Radvilos Rudojo gyvenimą ir nuopelnus. Kaip vaizdingai įvardijo vizitatorius, knyga sena, auksu puošta, „tačiau stokojanti dorybės“.

duo¹⁹³. *Mysterium iniquitatis seu Historia Papatus*¹⁹⁴. *Ottonis Melandri ioco seria*¹⁹⁵. *Bulensis Conciones, in quibus Honorem Deiparae Matris et omnium Sanctorum rabida proscindit lingua*¹⁹⁶.

Parengė

MINDAUGAS PAKNYS

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

mindaugas.paknys@lkti.lt

<https://orcid.org/0000-0003-4609-5837>

¹⁹³ Jau minėtas Philippas Melanchthonas (1497–1560) buvo vienas artimiausių Martino Lutherio bendražygių ir religinis reformatorius, paskelbęs nemažai evangelikų ideologiją pagrindžiančių traktatų ir veikalų, o jo knygos ne kartą buvo perleidžiamos. Kaip matyti, du tomai buvo ir bibliotekoje.

¹⁹⁴ Prancūzas rašytojas ir aktyvus hugenotas Philippe'as Duplessis Mornay'us (1549–1623) išleido nemažai knygų, keletą parašė apie krikščionybės istoriją ir kaip jis suprato jos klaidas. Kaip tik tokia knyga apie jo dėstomas Šv. Sosto istorijos neteisybes buvo bibliotekoje: Mornayus Philippus, *Mysterium iniquitatis, seu Historia papatus*, Salmurii: per Thomam Portaeum, 1611.

¹⁹⁵ Vokiečių teisininkas, diplomatas ir rašytojas Ottas Melanderis (1571–1640) pasižymėjo tuo, kad pradėjo abejoti inkvizicijos taikomais metodais, visų pirma išbandymu vandeniu. Vėliau jis pradėjo leisti tęstinį leidinį (pirmas tomas: Otto Melander, *Joco-Seria. Das ist Schimpff und Ernst*, Lich: Kezel, 1605), kuriame spausdino įvairius anekdotus, pasišaipymus, abejojo nusistovėjusiomis tiesomis. Jis publikavo ne vieną tomą, o kiti autoriai kelis tomus net išleido ir po serijos steigėjo mirties. Panašu, kad viena ar kelios šios serijos knygos buvo ir bibliotekoje.

¹⁹⁶ Protestantų leidinys, kuriame išjuokiamas Švč. Mergelės Marijos ir šventųjų gerbimas, bet neaišku, koks konkrečiai.